

1981/82:160

Fredagen den 28 maj

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollet för den 19 innevarande månad.

2 § Förlängning av riksmötet

Anf. 1 TALMANNEN:

Riksmöte skall om inte annat beslutas avslutas senast den 31 maj.

I 1 kap. 4 § RO stadgas att riksdagen om synnerliga skäl föreligger kan förlänga riksmötet, dock längst t. o. m. den 15 juni.

Vid sammanträde den 27 maj har talmanskonferensen med hänsyn till lämnade upplysningar om den väntade arbetsbelastningen i riksmötets slutskede ansett att synnerliga skäl föreligger att förlänga riksmötet 1981/82 och tillstyrkt att det får pågå längst t. o. m. lördagen den 12 juni.

Kammaren beslöt att riksmötet skulle pågå längst t. o. m. lördagen den 12 juni 1982.

3 § Föredrogs och hänvisades

Motion

1981/82:2571 till konstitutionsutskottet

4 § Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkanden 1981/82:29 och 31

Lagutskottets betänkande 1981/82:41

Kulturutskottets betänkande 1981/82:29

5 § Energipolitiken

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1981/82:30 om energipolitik (prop. 1981/82:100).

Fredagen den
28 maj 1982

Energipolitiken

Anf. 2 NILS ERIK WÅÅG (s):

Herr talman! Det har nu gått en tid sedan vi hade vår folkomröstning i energifrågan, och vi har fått perspektiv på den. Det vill synas som om den tekniska livslängden hos Westinghouses ånggeneratorer kommer att medföra en avveckling av enheter ur kärnkraften tidigare än folkomröstningen förutsatt.

I övrigt kan vi nu planera efter folkomröstningens resultat. Vi har att rätta oss därefter, oavsett vad vi tycker om det. Ett annat avgörande förhållande för energipolitiken är det nödvändiga i att svensk industri genom förnuftiga åtgärder stimuleras att komma i gång igen. Situationen tål alltså inte att energin blir för dyr.

Under den tid som gått sedan folkomröstningen har det visat sig att det blir svårare än man trott att ersätta oljan med något annat energislag än el. Den internationella situationen inom oljehandeln pekar mot att oljan inte längre stiger i pris. En fred mellan Iran och Irak kan medföra motsatsen. Kolet som ersättning för olja blir dyrare än man trott på grund av handels- och leveransförhållanden men främst på grund av skärpta miljökrav. Man kan utgå från att de kommunala fjärrvärmeverken kommer att tveka länge i fråga om kolet.

Naturgasen blir också den dyrare än man trott, och den är nu intressant i första hand för vissa industrier. Endast i mycket täta konsumtionsområden blir naturgasen lönsam. Naturgasledningen från norr till söder är än så länge insvept i tveksamhet. Blir den norska fyndigheten tillräckligt stor? Är man inte i större behov av resursen där uppe i norr för t. ex. ett järnsvampverk? Är inte järnvägstransport möjlig?

Vindenergi, torv, energiskogar, geotermisk energi, solvärme – hittills är alltsammans för dyrt för i varje fall de kommunala energiplanerna. Dessutom har torven och energiskogen samma typ av miljöeffekter som kolet. Fliseldning måste vi vara försiktiga med.

Energipriset är mycket viktigt för vår industris möjligheter i framtiden. När man ondgör sig över det svenska kostnadsläget, måste man minnas att vid ett malmbaserat stålverk är energikostnaden lika stor som kostnaden för arbetslönerna.

Det betänkande från näringsutskottet som vi i dag skall behandla kännetecknas, trots 17 reservationer, av enighet på många viktiga punkter.

De socialdemokratiska reservationer som är fogade vid utskottets betänkande bygger på omsorg om försörjningstryggheten och om prisutvecklingen.

Den kommunala energiplaneringen, som riksdagen beslutat, leder till stora och långsiktiga investeringar. Det är viktigt att man rätt kan bedöma lönsamheten i dem. För att energiplaneringen skall kunna fullföljas är det därför nödvändigt att samhället garanterar fasta priser mellan olika energislag så långt det är möjligt, oberoende av konjunkturväxlingar. Vi begär i vår första reservation, reservation nr 7, en utredning om hur sådana

fästa prisförhållanden skall kunna åstadkommas. Jag yrkar, herr talman, bifall till reservation nr 7.

För att åstadkomma försörjningstrygghet när det gäller oljeprodukter behöver, menar vi, samhället engagera sig i den katalytiska kracker som OK planerar. Jag yrkar bifall till reservation 10.

Om vi nu tryggar försörjningen med kol, blir det nödvändigt – med tanke på de miljökrav som reses – att reglera importen av kol med importlicenser, så att de svavelfattiga kolsorterna förbehålls de mest miljö känsliga anläggningarna.

För att vi skall få till stånd något väsentligt kolutnyttjande måste, enligt vår mening, regeringen kraftfullt gripa in och bygga upp en kompetens inom den statliga sektorn. Om regeringen vill verka för att avveckla kärnkraften, måste den också ta itu med frågan om en central kolhamn. Jag yrkar således bifall till reservationerna 12, 13, 14 och 15.

När det gäller industriinsatser inom energiområdet vill vi ha en plan för utveckling av den petrokemiska industrin och ett handlingsprogram för samhällets utvecklings- och upphandlingsverksamhet inom nya försörjningsområden. Därmed yrkar jag också bifall till reservationen 17.

I en reservation i fjol varnade vi för faran för skogsindustrin av hejdlösa satsningar på fliseldning. Kokflisen, för vilken priset beror av utlandsmarknaden för papper, kan komma i ett omöjligt konkurrensläge gentemot eldningsflisen, där prissättningen går ut över en i stort sett värnlös värmekonsument. I år har vi enats i utskottet om en gemensam beskrivning av faran för skogsindustrins råvaruförsörjning.

Anf. 3 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Det svenska industrisamhället har byggts upp av skicklig arbetskraft och framåtsträvande företag. Inom ramen för ett ekonomiskt system som premierat konkurrens och effektivitet skapades i vårt land ett välfärdssamhälle som länge förmådde uppfylla människors krav på materiell trygghet. På denna trygghet kunde den mänskliga frigörelsen byggas.

Vårt lands utveckling till ett rikt industrisamhälle har haft den billiga energin som yttersta förutsättning. Inte minst den rikliga tillgången på inhemsk vattenkraft skapade länge konkurrensförutsättningar för svensk industri som var av avgörande betydelse för välfärdsbygget.

Men nu vacklar ekonomin. De förutsättningar som en gång skapade välfärdssamhället finns inte längre. Den fria ekonomin har blivit en reglerad ekonomi. Konkurrens och effektivitet har förbytts i byråkrati och ändlösa förhandlingar. Relationer med statsmakterna har för alltför många företag blivit viktigare än att söka tillgodose konsumenternas krav och önskemål.

Som om inte detta vore nog, har vattenkraften dessutom tillåtits förlora sin ledande roll till oljan, och oljan har förvisso inte blivit billigare. Priset betalas nu för det oljeberoende som Sverige sedan andra världskriget successivt kommit att försättas i. Oljeprisstegringarna 1973 och 1979 har drabbat vårt land hårdare än merparten industriländer. Enighet förefaller råda mellan partierna om att vi nu måste vända trenden. Vi måste bort från oljan.

Fredagen den
28 maj 1982

Energipolitiken

Men oljan, herr talman, får inte ersättas hur som helst. Oljan måste ersättas med någonting som är billigare. Om det billigare dessutom är inhemskt, vinner det svenska samhället dubbelt upp.

Men det är billigare energi som vi måste ersätta oljan med om balansen i ekonomin skall kunna återställas. Skulle oljan komma att bytas mot energiförsörjningsalternativ som är ännu dyrare än vad oljan är kommer ekonomin snabbt att kollapsa.

Den svenska energipolitiken saknar inte inslag som förefaller att förbise detta skäligen enkla faktum. Entusiastiska förhoppningar om kommande tekniska genombrott får alltför ofta ersätta den hårdhänta värdering av nya energikällors verkliga förutsättningar som till syvende og sist ändå är ofrånkomlig, om man menar allvar med ambitionerna att återupprätta förutsättningarna för tillväxt och sysselsättning.

Herr talman! Man kan spekulera över varför det har blivit så. Statsmakternas försök att också på områden där kunskaperna har varit ringa eller obefintliga ersätta marknadens egen bedömning är ett uppenbart skäl. Ett spritt beslutsfattande med omedelbar tillgång till nödvändig kompetens har på åtskilliga, alldeles omotiverade, områden ersatts med centraliserade beslut utan denna essentiella tillgång.

Ett annat skäl till att det inte saknas anledning till oro för hur vårt energisystem utvecklas är den exempellösa förstärkning av subventionsinlagen, inte bara i ekonomin i stort utan också inom energisektorn, som de senaste 7-8 åren bär så tydligt vittnesbörd om. Med skatter och avgifter, bidrag och stöd håller konkurrensförutsättningarna så till den grad på att skyfflas runt att den totala och slutgiltiga effekten av insatta åtgärder inte längre kan överblickas.

Att det kan gå alldeles galeit, herr talman, visar skogsindustrins upprepade varningar för att skogsråvaran kan komma att eldas upp. En skogsbrasa skulle visserligen snabbt sänka oljeberoendet, men till ett pris som sätter en hel branschs framtid på spel. Skogsprodukter skall inte eldas upp, om det finns en alternativ användning inom svensk skogsindustri.

I de moderata reservationerna fogade till näringsutskottets betänkande 30, som vi nu diskuterar, ges några exempel på hur en statlig interventionspolitik under de senaste åren har slagit i praktiken. Reservation 8 handlar om den herostratiska felbedömning på oljeområdet som folkpartiregeringen begick 1979. Alldeles utan skäl var Sverige plötsligt på väg att bli avskuret från det internationella oljeförsörjningsnätet. Av läxan lär man sig att staten inte kan förhindra att också svenska konsumenter – om man vill ha någon olja – nog ändå tvingas att betala vad oljan kostar. Det är "wishful thinking" att tro att prisökningar kan regleras bort.

Hur det kan komma sig att utskottsmajoriteten inte insett detta undandrar sig min bedömning. Åskådningsexemplen kan inte gärna göras tydligare.

I reservation 9 diskuteras ett annat exempel på överdrivna statliga förhoppningar på oljeområdet. Svenska Petroleum AB bildades i mitten av 1970-talet – trots moderaternas enträgna varningar – därför att någon hade fått för sig att det skulle stärka den svenska oljeförsörjningstryggheten om

det var staten som stod för oljehandeln. Direkta kontrakt i stället för köp via internationella oljebolag var den nya melodin.

Svenska Petroleum har blivit en dyr affär för skattebetalarna. Redan höga oljepriser har över skattsedeln kryddats med ett ansevärt antal hundra miljoner för att täcka Svenska Petroleums förluster.

Direkta kontrakt var alltså ingen strålande idé. Nu har flertalet av kontrakten avvecklats och med dessa hela motivet för att staten skall driva ett eget oljebolag. Om motivet för bolaget bortfallit, finns det rimligen heller ingen anledning att ha bolaget kvar. Bibehålls det, finns det en latent risk för att skattebetalarna åter tvingas att rycka in för att täcka uppkomna förluster.

Reservation nr 11 behandlar ett område som också det kan komma att bli ett exempel på överdrivna statliga förhoppningar. Det är svårt att veta riktigt vilka kostnaderna blir när det gäller naturgasen i Sverige. Har emellertid de bedömare rätt som varnat för att kostnaderna kan bli åtskilligt större än vad vi ursprungligen har gjort oss föreställningar om, kan naturgasintroduktionen i södra och västra Sverige komma att stå svenska folket dyrt.

Den misstänksamhet vi moderater har i det här hänseendet stillas inte, när utskottsmajoriteten inte ens vill gå med på att vi utvärderar erfarenheterna av den första etappen innan vi går vidare. Höljt över allt tvivel är i vart fall att ett byte från olja till gas inte innebär att vare sig kostnader eller importberoende minskar. Det förefaller mot den bakgrunden rimligt att anta att vi i bästa fall kan hoppas på att naturgasintroduktionen inte skall göra ont värre. Frågan är om en sådan ambitionsnivå är tillräcklig.

Dessa bekymmer, herr talman, är emellertid inte de enda som följer i en överreglerad energipolitiks spår. Också trögheterna tillhör en sådan energipolitiks allra mest allvarliga effekter. Det blir svårt att fatta beslut. Politiska motsättningar riskerar att förlama och fördröja, och politiska förändringar skapar osäkerhet som i sin tur fördröjer investeringar.

Det är inte nödvändigt att gå tillbaka till 1970-talets andra hälft för att finna exempel på dessa tesers riktighet. Också fullföljandet av de energipolitiska riktlinjer som riksdagen lade fast så sent som förra året förefaller i dag att vara i fara. Värmotiverade ansökningar om koncession för att få bryta torv fastnar i kanslihuset, när företag står beredda att utnyttja sin kunskap för att fullfölja riksdagens ambitioner, och kolintroduktionen ligger under de ändå blygsamma ambitioner som statsmakterna angav förra året.

Varför, herr talman? Intresset för kol finns nog. Men vem kan begära att någon skall våga investera, när riksdagen en gång om året diskuterar åtgärder som undanröjer varje grund för en stabil kalkyl för investeringarna och när riksdagen som final beslutar sig för att man nog ändå inte skall besluta sig, utan vänta och se tiden an? En riksdag som ställer så inexacta villkor för energiförsörjningen får nog inte bli förvånad, om de s. k. marknadskrafterna inte svarar på signalerna.

Herr talman! Stabilitet och förutsebarhet är centralt, om den svenska energipolitiken skall lyckas ge sitt bidrag till den återuppbyggnad av det svenska industrisamhället som är vår allt överskuggande uppgift.

Skall vi förmå att starka möta framtiden måste de svenska energikostnaderna pressas.

Det finns inhemska energiresurser som utan minsta spår av tvivel är konkurrenskraftiga i dag. Somliga av dessa möter starka motstående intressen, som det finns skäl att ta hänsyn till. Men dessa intressen skall vägas mot intresset att så snabbt som möjligt få ekonomin på fötter igen. Vi kan inte både ha och äta kakan.

Det är ingen konst att ange vilka energiförsörjningsalternativ man inte gillar. Den energikälla finns inte som inte är behäftad med några bekymmer. Men en energipolitik som sorterar bort så mycket att det inte blir någonting kvar förslår inte. De som skall investera tröttnar. Kompetensen går förlorad. Det ekonomiska saneringsarbetet fördröjs.

Energipolitiken måste bedrivas i samklang med den ekonomiska politiken. Endast därigenom kan trygghet och sysselsättning värnas. Det är vår övertygelse att detta görs bäst, om den kunskap och den erfarenhet som finns i företag och kommuner får svängrum för den kreativitet som en gång varit en så stark drivfjäder för utbyggnaden av det svenska välståndet.

Det känns kanske svårt att medge det, men samhället blir nog bättre om riksdag och regering bestämmer något mindre.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 8, 9 och 11.

Anf. 4 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Riksdagen fattade våren 1981 en rad viktiga beslut angående riktlinjerna för energipolitiken under 1980-talet. Ett kraftigt minskat oljeberoende var ett viktigt mål. Det gällde också att säkerställa avvecklingen av kärnkraften enligt utslaget i folkomröstningen våren 1980. Den övergripande målsättningen blev att successivt utveckla ett energisystem i huvudsak baserat på varaktiga, helst förnybara och inhemska, energikällor med minsta möjliga miljöpåverkan. I ett omfattande program för energihushållning under 1980-talet lades tyngdpunkten på åtgärder för att spara olja. Parallellt med detta skulle ett program för oljeersättning genomföras. I fråga om kärnkraften fattades beslut om åtgärder för att minska riskerna och om en lag som reglerar finansieringen av framtida kostnader för hantering av använt bränsle och avveckling av kärnkraftverken. Omfattningen och inriktningen av ett nytt, mycket stort treårigt energiforskningsprogram fastlades.

Dessa beslut är den gemensamma grunden när vi i dag behandlar en rad viktiga energifrågor.

En framgångsrik energipolitik har avgörande betydelse för Sveriges ekonomi och för ökad sysselsättning. Energisektorn är tveklöst den mest expansiva delen av vårt näringsliv. Att på rätt sätt ta till vara dessa expansionsmöjligheter är av största betydelse. Det är en huvuduppgift för energipolitiken att verka för detta.

Jag vill inledningsvis ta upp några viktiga riktlinjer för att åstadkomma detta.

Det är framför allt ökad satsning på effektivare energi- och effektanvändning samt ökad användning av inhemska bränslen som kan ge ökad

sysselsättning och stärka Sveriges ekonomi. Både Per Unckel och Nils Erik Wååg var på detta område alltför pessimistiska. De tycktes på något sätt ha avskämat sig från den oerhört viktiga utveckling som ändå sker på detta område, där just hushållning med energikvalitet har blivit ett centralt begrepp när det gäller att använda energin rätt. Detta är kanske den viktigaste expansionsmöjligheten inom svensk industri i dag.

Centern har i en rad motioner poängterat detta förhållande. Utskottet har på väsentliga punkter biträtt denna uppfattning, och det är värdefullt att det i stort sett är ett enigt utskott som står bakom de grundläggande riktlinjerna för den svenska energipolitiken.

Detta förhindrar inte att det finns klara nyanseringar mellan partiernas inställning, och vi i centern har i tre särskilda yttranden understrukt några av våra synpunkter.

Vi är från centerns sida allvarligt bekymrade över den misshushållning med elkapacitet som sker genom en omfattande övergång till enbart elvärme. Det strider också klart mot riksdagens beslut våren 1981 "att tillgänglig elkapacitet bör användas för att på effektivast möjliga sätt ersätta olja vid uppvärmning".

Resultatet blir – om nuvarande ensidiga övergång till enbart elvärme får fortsätta – ett enormt köldkänsligt elsystem. En stor del av den mycket värdefulla elkapaciteten låses upp utan att ge någon nämnvärd oljeersättning. Ännu allvarligare är de negativa effekter detta ger på sysselsättning och ekonomi.

Centern har också i ett särskilt yttrande poängterat att större resurser till oljeersättningsfonden ökar möjligheterna till ytterligare angelägna satsningar på energiområdet. Den resurstilldelning som omtalas i betänkandet innebär bara bibehållande av tidigare beslutad nivå och motsvarar alltså på intet sätt den fördubbling – eller mer – av resurserna som föreslås i centerns motion. Då finansieringsfrågan har behandlats av annat utskott, har vi i det här sammanhanget inte kunnat göra annat än att på detta sätt markera vikten av ökade satsningar på effektivare energianvändning.

Utskottet avstyrker centermotionen 1981/82:1934 angående samhälls-ekonomisk analys avseende kärnkraftsprogrammet.

Energiministern konstaterade i ett frågesvar den 25 mars i år att sedan reaktorerna väl är byggda – sedan alla kapitalkostnader är fasta kostnader – är det billigare att ta dem i drift än att inte göra det. Sannolikt har energiministern rätt, även om det inte är möjligt att i dag förutsäga alla de följdkostnader som drift av kärnreaktorer innebär.

Vi i centern anser det viktigt att poängtera att kostnaderna för kärnkraftsreaktorerna 11 och 12 blir mycket höga – totalt 21–23 miljarder kronor – innan reaktorerna är klara att tas i drift 1985/86.

Det är inte svårt att konstatera att om arbetena på reaktorerna 11 och 12 avbrutits omedelbart efter folkomröstningen och om alla resurser som då kunde ha frigjorts hade satsat på energihushållning och alternativ energi, skulle oljeersättningen ha blivit betydligt större, bindningen till kärnkraften mindre och samhällsekonomin förstärkt.

Folkomröstningen gav besked om att högst tolv kärnkraftsreaktorer skulle byggas och tas i drift. Detta "högst tolv" har av majoriteten tolkats som lika med tolv. I centern har vi aldrig delat den uppfattningen, men genom att vi förbundit oss att respektera folkomröstningsresultatet har vi också tvingats att acceptera majoritetens tolkning av detsamma.

Detta innebär självfallet inte att vi avhänt oss möjligheten att tala om vår åsikt och att verka för en bredare anslutning till denna.

Utskottsmajoriteten har reagerat på ett ganska oförståeligt sätt inför yrkandet i centerns partimotion att "upparbetning av svenskt kärnkraftsavfall inte bör komma i fråga".

Centerns uttalande bör ses mot bakgrund av dels det i motionen påpekade, alltmer påtagliga sambandet mellan kärnvapen och kärnkraft, dels det uttalande som regeringen gjorde i proposition 1980/81:90 beträffande avfallshanteringen och i vilket riksdagen har instämt. Föredragande statsrådet anförde:

"Enligt min mening är det viktigt att de insatser som görs av kärnkraftföretagen på avfallsområdet är av sådan art att handlingsfriheten bevaras ytterligare en tid inför val av metod för att omhänderta använt kärnbränsle eller radioaktivt avfall från detta. Sålunda anser jag att även andra lösningar än de i ansökningarna enligt villkorlagen seriöst bör studeras. Detta för att bl. a. vidga den kunskap som erfordras för att göra det möjligt att fatta ett definitivt beslut om val av hanterings- och förvaringsmetoder. Sådana metoder kan avse t. ex. förvaring i kristallina bergarter, torrförvaring osv."

Enligt centerns mening är det – såsom jag kommer att utveckla ytterligare – av största vikt att forskningsarbetet kring metoderna för den slutliga hanteringen av det utbrända kärnbränslet med kraft drivs vidare i syfte att man skall finna helt säkra lösningar. Detta är en nödvändighet eftersom riksdagen i enlighet med folkomröstningens resultat beslutat att högst tolv reaktorer får utnyttjas under sin tekniska livslängd. Det alltmer uppenbara sambandet mellan civilt och militärt utnyttjande av kärnkraften genom bl. a. de ökade möjligheterna att med laserteknik till minskade kostnader framställa vapenplutonium för kärnvapentillverkning av reaktorplutonium innebär enligt centerns mening att metoder som bygger på förvaring av kärnkraftsavfall efter upparbetning ej bör förekomma.

Mot den redovisade bakgrunden finner centern det vara rimligt att man i det fortsatta arbetet beträffande avfallshanteringen söker andra metoder än dem som bygger på upparbetning. Detta gäller såväl forskningsarbetets inriktning på detta område som det fortsatta arbetet i atomlagstiftningskommittén. Att riksdagen genom en sådan viljeyttring till regeringen klargör att upparbetning av svenskt kärnkraftsavfall inte bör komma i fråga förändrar inte de rättsliga regler genom vilka kärnkraftens drift f. n. regleras. Det innebär inte heller förändringar av de beslut och ställningstaganden som har kommit till stånd med anledning av folkomröstningen.

Centern har reserverat sig, och jag är mycket överraskad över att socialdemokraterna inte delar vår uppfattning, då de tidigare så klart

deklarerat att upparbetning inte borde tillåtas så länge riskerna för kärnvapenframställning av det högaktiva avfallet finns. Riskerna har, som jag tidigare sagt, ökat markant sista tiden. Detta är också huvudargumentet för centern när vi nu aktualiserar denna viktiga fråga.

Centern har alltså den uppfattningen att slutförvaring utan upparbetning fortsättningsvis bör vara den mindre riskabla metoden för det definitiva omhändertagandet av använt kärnbränsle, och detta leder till slutsatsen att forskningsinsatserna på detta område bör inriktas på denna metod. Staten bör genom nämnden för hantering av använt kärnbränsle verka för detta.

Det är beklagligt att det inte gått att få enighet i riksdagen i denna mycket viktiga fredsfråga. Det finns en uppenbar risk för att plutonium från upparbetning av svenskt kärnbränsle används för tillverkning av t. ex. franska kärnvapen. Den risken är sannolikt betydligt större i dag än för några år sedan.

Även på ett annat område har utskottets majoritet visat sig ha en överraskande stark bindning till kärnkraften. Utskottet luckrar något upp riksdagens tidigare uttalanden mot Secureanläggningar. Detta är mycket olyckligt.

Centern konstaterar i sin reservation, att det enligt tidigare fattade beslut icke föreligger några förutsättningar för introduktion av Secureanläggningar i Sverige. Även om tillverkning av Secureanläggningar är förenligt med gällande rätt, finner centern det olämpligt att värdefulla utvecklingsresurser och produktionskapacitet satsas på en teknik som svenska folket genom folkomröstning har sagt skall avvecklas. Av samma skäl anser centern det olämpligt att Sverige exporterar kärnreakorteknologi. Med hänvisning till riksdagens tidigare beslut i denna fråga och lämnade interpellationssvar konstaterar vi att regeringen beaktar de synpunkter som här har anförts.

Jag skulle vilja vädja till kammaren att följa centerns reservation och inte öppna en dörr på glänt för kärnvärmereaktorer. Det skulle innebära olyckliga kärnkraftsbindningar och en grov misshushållning med resurser.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till reservationerna 1-4.

Centern har i motion 1981/82:1932 föreslagit några förbättringar av stödreglerna för små vattenkraftverk. Åtgärderna anser vi vara mycket väl motiverade. Lån bör beviljas med 75 % av anläggnings- resp. upprustningskostnaderna i stället för med 50 %. Amorteringstiden bör förlängas. Vidare bör dispens för anläggningar med lägre effekt än 100 kW ges generöst. De små vattenkraftverken är en resurs, inte bara för den möjliga elproduktionen, utan också för att de genom sin spridning ökar försörjningstryggheten. Självklart måste en utbyggnad ta all rimlig hänsyn till natur och miljö.

Jag yrkar bifall till reservation 5.

I Norrbotten produceras mycket energi. Det bör vara rimligt att en del av värdet på överskottsproduktionen kan återföras till regionen.

Centern anser därför att frågan om formerna för ett energiföretag i Norrbotten skall utredas. Genom ett sådant företag skulle de norrbottniska industriföretagens konkurrenskraft stärkas och de stora energitillgångar som finns i länet tillvaratas bättre än f. n. Det finns starka skäl att använda även

andra energitillgångar än vattenkraften – såsom torv, skogsavfall, m. m. – som finns i länet.

Jag yrkar bifall till reservation 6.

Centern föreslår i motion 1981/82:819 att beloppsgränsen för de projekt som oljeersättningsfonden kan stödja sänks till 15 000, mot i dag gällande 50 000.

Det är enligt centerns mening ett klart rättvisekrav att de mindre företagen inte, som nu i stor utsträckning är fallet, ställs utanför oljeersättningsfondens stödverksamhet. När beloppsgränsen sänks för att detta krav skall tillgodoses är det en naturlig åtgärd att handläggningen av mindre ärenden decentraliseras. Centern föreslår att ärenden inom jordbruket, skogsbruket och trädgårdsnäringen handläggs av lantbruksnämnderna och att ärenden rörande övriga småföretag handläggs av de regionala utvecklingsfonderna.

Jag yrkar bifall till reservation 16.

Herr talman! Jag skall till slut mycket kort kommentera ett par av socialdemokraternas reservationer.

I reservationerna 12, 13 och 14 föreslår socialdemokraterna åtgärder för att stödja och styra introduktionen av kol. Det är mycket svårt att få ett grepp om socialdemokraternas kolpolitik. För några dagar sedan tog vi i denna kammar ett beslut avseende kolmiljökraven – eller rättare sagt ett beslut som egentligen inte innebär några krav. Med moderaternas hjälp vann socialdemokraterna. Resultat: Fortsatt osäkerhet och oklarhet avseende vilka krav som skall gälla vid koleldning. Denna oförmåga hos socialdemokraterna att fatta konkreta beslut omöjliggör en vettig kolpolitik.

Ibland har jag hoppats att socialdemokraterna delar centerns uppfattning att kol skall introduceras med stor återhållsamhet, men viljan att satsa på en stor central kolhamn pekar i motsatt riktning. Det ständigt återkommande kravet på central planering och styrning gör mig ännu mer misstänksam mot deras inställning. Det är beklagligt att socialdemokraterna genom sitt agerande förhindrat klara riktlinjer för kolanvändningen i Sverige.

Vi i centern delar i princip socialdemokraternas uppfattning om behovet av fasta prisrelationer mellan olika energislag, men det kan inte vara rimligt att tillsätta nya utredningar innan befintligt utredningsmaterial hunnit analyseras. Det måste vara rimligt att remissinstanserna först får säga sitt. Skulle det, efter remissbehandling och bearbetning av de tre utredningar som kan vara aktuella i detta sammanhang, behövas ett vidare beslutsunderlag, bör vi då återkomma med ytterligare utredningar.

Per Unckel poängterade här att oljan måste bort. Jag instämmer helt i att vi måste ha en markant reduktion av vårt oljeberoende. Det är mycket viktigt. Den måste ersättas med någonting som är billigare. Jag ställer upp även på det, men det är ytterligt viktigt att vi här inte faller i den grop som man fallit i under 1960- och 1970-talen – nämligen att man bara gjort kortsiktiga kostnadsanalyser.

Den produktionsfilosofi som så genomgående präglade Per Unckels anförande här har sina faromoment. Det är med stor sannolikhet så att det är

i en effektivare energianvändning som de stora vinsterna ligger under 1980-talet. Det är en totalt sett minskad energianvändning som skall rätta till vårt ekonomiska läge och inte i första hand en ökad energiproduktion. Jag delar farhågorna vad gäller skogsenergin, men jag saknar en mycket viktig del i argumenteringen. Det är framför allt viktigt att vi vidgar råvarubasen. Det finns stora tillgångar av skogsavfall, röjningsvirke m. m. som kan bli bränsle vid energiframställning. Detta kan medföra en ökad tillgång av skogsråvara även för industrin. Det är denna satsning vi helhjärtat borde göra tillsammans!

Herr talman! Med hänsyn till kammarens tid skall jag avstå från att kommentera de mycket viktiga delar av betänkandet som utskottet är enigt om. Med den vikt som energifrågorna har för miljö, ekonomi och sysselsättning hade det annars funnits klara motiv för att göra detta.

Herr talman! Jag vill återigen yrka bifall till de sju reservationer som jag tidigare har pläderat för och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 5 NILS ERIK WÅÅG (s) replik:

Herr talman! Ivar Franzén tyckte att jag var pessimist, och jag var inte ensam om det – Per Unckel var också pessimist. Ja, när det gäller att åstadkomma ersättning för oljan och kärnkraften har det under den tid som gått sedan folkomröstningen uppstått skäl att vara i varje fall mer pessimistisk. Det blir inte så enkelt som vi trodde att åstadkomma en oljeersättning och en avveckling av kärnkraften – det är nu alldeles tydligt.

Det är skälet till att vi inte kan vara med på centerns kategoriska uttalanden. Vi menar att centern uttalar sig för tvärsäkert.

Ett exempel gäller upparbetningen av avfallet. Vi har från vårt håll pläderat för förvaring utan upparbetning – det gjorde jag redan i AKA-utredningen, som var en mycket tidig utredning på det här området. Men att nu ensidigt och bestämt uttala sig för förvaring utan upparbetning är – trots de fördelar det har, ja, trots kanske rent av nödvändigheten, från fredsbevarande synpunkt – att föregripa en forskning som pågår. Det är väl ändå litet tvärsäkert! Det har vi inte gett oss in på.

På samma sätt har vi inte velat vara med om ett tvärsäkert uttalande beträffande Secure. Vi vet inte exakt hur utvecklingen kommer att bli. Men vi har om centerns uppfattning sagt att vi delar den nu, på sakernas nuvarande ståndpunkt. Det kanske kommer nya forskningsrön, nya aggregat – det vet vi ingenting om.

När det gäller mål och medel beträffande kolintroduktionen har vi enligt socialdemokraternas uppfattning inte så mycket att välja på. Vi måste ha ett bättre engagemang från staten om vi skall kunna uppfylla de hårda kolmiljökraven och om vi i övrigt skall få till stånd någon kolintroduktion. Vi måste också få till stånd den översyn av elsektorns organisation som vi har nämnt i reservation 15, som jag tidigare glömt att yrka bifall till. Men nu är det gjort.

Anf. 6 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Ivar Franzéns uppvisning för de historiska kärnkraftsgallerierna lämnar jag i huvudsak därhän. De påpekanden som Franzén i denna del har gjort i debatten i dag har gjorts under de senaste fem tio åren från Ivar Franzéns och hans partivänners sida. De har bemötts i en lång folkomröstningskampanj, avvisats med folkomröstningens resultat, bemötts ånyo i oändliga riksdagsdebatter och avvisats i lika många riksdagsbeslut.

Den partimotion som centern väckt och som kommit att koncentreras på uppdragsfrågan tarvar emellertid några kommentarer.

Den första är att motionen är en god illustration till temat i mitt inledningsanförande, nämligen vådorna av ett överpolitiserat samhällssystem. Den tuvhoppning som centern visar prov på illustrerar den osäkerhet som det överpolitiserade samhällssystemet alltid inbegriper.

Den andra är att centermotionen i sak intar en besynnerlig ståndpunkt. Om man ser det i historisk belysning. Sakläget är ju ändå att centern var ett av de tre partier som för inte så många år sedan drev fram den villkorlag som samma parti nu i en partimotion i riksdagen, medan centern fortfarande befinner sig i regeringsställning, i praktiken vill upphäva. Detta är innebörden i den centerpartistiska partimotionen. Man frågar sig varför kravet inte framförs till regeringen – den är givetvis det naturliga forumet. Och man frågar sig varför centern nu, när vi genom villkorlagen har givit signaler till den industri som skall uppfylla villkorlagens krav och bedriva omfattande forskningsarbete, plötsligt är beredd att säga att det forskningsarbetet är ingenting värt. Man skall inte förundra sig över att många av dem som har att ta det ekonomiska ansvaret för energiproduktionen i det här samhället höjer på ögonbrynen inför den inte alldeles frapperande konsekvensen i riksdags och regerings sätt att behandla viktiga energispörsmål.

Herr talman! Centern har blivit ett antiparti i energisammanhang. Man vill inte ha kärnkraft, man vill inte ha vattenkraft, för kol inför man restriktioner så att det inte går att använda, torven stannar i Anders Dahlgrens jordbruksdepartement. flisen – det håller man nu med om – får inte konkurrera med skogsråvaran. Det skulle vara mer konstruktivt om Ivar Franzén bidrog till att tala om vilken sorts energi som centern faktiskt tycker att vi skall ha i det svenska samhället för att på ett konkurrenskraftigt sätt kunna klara energiförsörjningen.

Anf. 7 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Det finns ingen tvärsäkerhet i centerns motion, Nils Erik Wååg. Men där deklarerar en viljeinriktning som vi vill att riksdagen skall ställa sig bakom. Vårt huvudargument är det samband som finns mellan bränsleplutonium och vapenplutonium – ett samband som under den senaste tiden har förstärkts på ett drastiskt sätt. Detta borde vara motiv nog för att vi gemensamt skulle kunna deklarerar en viljeinriktning. Därefter måste givetvis förhandlingar föras och åtgärder vidtas som möjliggör denna omställning. Det framgår klart av motionen om man läser den.

Det är ganska fantastiskt när man i debatten beskyller centern för att stå i

motsatsförhållande till regeringen. Jag återkommer till det senare; men först vill jag svara Per Unckel.

Centern är ett antiparti, säger Per Unckel. Det är en helt felaktig bild som man försöker skapa. Vi har på punkt efter punkt redovisat alternativ. I diskussionen om Storstockholms värmeförsörjning t. ex. lade vi fram klara alternativ. Med största sannolikhet kommer här också det mer miljövänliga alternativet att genomföras.

Jag har åter och åter poängterat att en effektivare energianvändning sannolikt är en betydligt större energikälla än kärnreaktorer och liknande. Och därtill är den helt riskfri. Den betyder mycket mer för vår ekonomi.

Villkorslagen har vi varit med om att driva fram. Den ger två öppningar – den ena för uppbyggnad, den andra utan uppbyggnad. Det finns alltså inget motsatsförhållande på den punkten.

Det är intressant att konstatera att Nils Erik Wååg återigen bekänner att han endast tror på en sak – central styrning och planering. Den enda lösningen på kolmiljöproblemet, den enda lösningen på kolintroduktionen är att ett fåtal personer i Stockholm får bestämma allt. Jag har uppfattat det så att vi i riksdagen bör ange ramar och riktlinjer. Sedan bör det i ett decentraliserat demokratiskt samhällssystem ankomma på dem som står närmare problemen att göra de konkreta ställningstagandena. På det sättet får vi det bäst anpassade energisystemet, det system som kommer att fungera bäst.

Anf. 8 NILS ERIK WÅÅG (s) replik:

Herr talman! Ivar Franzén tycker att vi skall decentralisera kolhanteringen. Det är klart att man kan decentralisera mycket, och det låter ju trevligt. Men vi kan inte decentralisera stora, viktiga, genomgripande samhällsfrågor. Vi skulle t. ex. inte kunna lägga kolhanteringen på kommuner, landsting eller vad det nu skulle vara, som vi ser det. Det måste vara en övergripande planering av kolfrågan, för att man skall kunna hantera den i det läge som råder.

När det gäller direktförvaringen kan man visserligen med ett bestämt uttalande – om också icke kategoriskt, som Ivar Franzén vill ha det – åstadkomma en effekt, men det vore också att strypa den forskning och utveckling som pågår på avfallsområdet. Man forskar f. n. om möjligheterna att kontaminera, att fördärva, det uppbyggda avfallet så att det inte går att använda för vapenändamål osv. Det vore litet petigt att lägga sig i, att från statsmakterna börja ange bestämda riktlinjer för hur forskningen skall gå.

Anf. 9 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Ivar Franzén har nu gett sig på den omöjliga uppgiften att försöka dölja motsättningen mellan centerns partimotion om uppbyggnad och villkorslagen. Det är ett hopplöst företag, Ivar Franzén. Inläggen hittills i debatten liksom otaliga tidningsartiklar bär vittnesbörd om de faktiska förhållandena. Därmed är väl den diskussionen avslutad.

Ivar Franzén vägrar att acceptera att centern är ett antiparti på energiområdet. Jag önskar att jag kunde ansluta mig till Ivar Franzéns förhoppningar men jag kan dess värre inte det.

Faktum är ju att vi alla är ense om energihushållningen. Inom parentes sagt inträffar lejonparten av all energihushållning på grund av ökade oljepriser. Det är dessa som i dag åstadkommer den vällovliga hushållning som kan märkas på alla samhällslivets områden. Allt detta är vi alltså ense om, så länge hushållningen sker på ett ekonomiskt rimligt och vettigt sätt – Ivar Franzén kan inte rimligen vara för en orimlig hushållning.

Men så skall vi ersätta 60 TWh kärnkraft inom 30 år, och vi skall bort från oljan.

Ivar Franzén kan inte rimligtvis ersätta kärnkraft med kärnkraft. Därmed utgår det alternativet. Vattenkraften diskuterade riksdagen för några veckor sedan. Ivar Franzén berörde det i sitt inledningsanförande. Inte heller detta är en energikälla som centern är beredd att ta till. I fråga om den ståndpunkt som centern och folkpartiet redovisade när det gäller svavelemissionerna från kol vet alla som har varit i kontakt med några kolintressenter att det blir inga kolinvesteringar med sådana regler. Alltså faller också detta, det tredje av de stora energislagen. Som jag påpekat fungerar uppenbarligen inte torven, därför att Anders Dahlgren inte släpper fram tillräckligt med koncessioner. Och även om Anders Dahlgren släppte fram alla koncessioner i världen, skulle det knappast förslå till att ersätta all den energi som måste fram de kommande 30 åren. Flisen kan ge ett marginellt tillskott, men inte mera. Vad skall vi ersätta resten av kärnkraft och oljeenergin med Ivar Franzén?

Vi är ense om ambitionen att öka inslaget av inhemska energislag. Men låt oss inte glömma att skall svensk ekonomi komma på fötter, räcker det inte med goda förhoppningar, utan det som sist och slutligen avgör om Sverige kan sanera ekonomin är om svensk industri kan öka sin konkurrenskraft gentemot utlandet. Samtliga de förslag centern har presenterat på energiområdet verkar – tyvärr, Ivar Franzén – i rakt motsatt riktning.

Anf. 10 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Först ett ord till Nils Erik Wååg.

Detta om samhällsägande och förstatligande som socialdemokraternas reservation angående elsektorn innebär framgick också av valsedel 2. Det är mot bakgrund av deklARATIONERNA från socialdemokratin att det är samhället som skall äga elsektorn – då tror ni att det styrs och fördelas rätt – rätt anmärkningsvärt är då att den socialdemokratiskt styrda Malmö kommun den 26 januari 1980 sålde 100 000 C-aktier i Sydkraft till Beijerinvest. Det socialdemokraterna närstående Kooperativa förbundet sålde den 4 november 1980 670 000 aktier till Boliden AB till ett pris på 200 milj. kr. Det är litet svårt att få fram sambandet – det kanske är för mycket decentralisering – mellan Malmö och Stockholm.

Per Unckel upprepar att vi är ett antiparti. Vi kan inte klara att ersätta kärnkraften. Vi *skall* inte helt ersätta kärnkraften. Jag är ganska säker på att

vi, om vi får uppleva detta sekelskifte, skall kunna konstatera att den prisbild som kärnkraften hjälper till att skapa när det gäller elströmmen leder till att vi får en effektivare elströmsanvändning. Det innebär att en nivå för årsförbrukningen av elström på 100 TWh i samband med kärnkraftavvecklingen framstår som ytterligt sannolikt. Komplettera elproduktionen kan man göra på olika sätt – möjligen något mera kraftvärme. Vindkraften kommer att finnas med. Olika typer av strömkraftverk, där vi minimerar regleringen av vattendragen och skyddar miljö och natur, kommer också att vara ett komplement till det i dag väl reglerande och omfattande vattenkraftssystemet.

Tvärtemot vad Per Unckel säger påstår många att det har givits för många koncessioner på torvområdet. Vi har ingen rimlig chans att bearbeta dem alla på rimlig tid, säger en del. Det är alltså ganska motstående uppgifter.

Centerns förslag ger marginella resultat och är inte realistiskt, säger Per Unckel. Jag skulle vilja be honom att studera förslagen närmare. Då skulle han komma till en absolut motsatt uppfattning. Med den stora intelligens som Per Unckel besitter kan resultatet endast bli detta.

Sedan påstår Per Unckel att debatten är avslutad vad gäller att det skulle vara ett motsatsförhållande mellan vårt yrkande och villkorlagen. Det är en mycket konstlad bekyllning som utskottsmajoriteten riktar mot centern, när man påstår att vi anklagar vår egen regering för att fatta olagliga beslut. Alla är väl medvetna om att det i folkomröstningen fördes in ett ja eller nej till den tolkning av villkorlagen som folkpartiregeringen hade gjort.

Därmed får jag avsluta och se om jag får chansen att komma igen senare.

Talmannen anmälde att Per Unckel anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 11 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det är med stigande förbittring som man följer energiutvecklingen i Sverige. Och det är med ännu mera stigande förbittring som man ser företrädarna för de tre partier – socialdemokrater, moderater och folkpartister – som drev fram den här utvecklingen på detta sätt gå upp i energidebatten.

Den utveckling som vi från vänsterpartiet kommunisternas sida och från andra kärnkraftsmotståndares sida förutspådde i debatten inför kärnkrafts-omröstningen har slagit in till punkt och pricka. Nu hör man företrädare för socialdemokrater och moderater, som vi hittills lyssnat till här i kammaren, t. ex. Nils Erik Wååg, säga: Det är inte så enkelt att avveckla kärnkraften. Det blir inte så enkelt som vi kanske trodde. Hade det då inte varit bättre att nöja sig med mindre utbyggnad, när vi ändå vet att vi hade klarat oss utan de kärnkraftverk som startades? Den här vintern har det bara varit sex kärnkraftverk i drift. Det har gått bra. Vilka industrier, Nils Erik Wååg, har ni räddat med kärnkraftsutbyggnad? Vilka bruksorter har sluppit drabbas av arbetsnedläggelser och annat genom att ni drev fram en utbyggnad av

kärnkraften? Vilka utsparkningar från arbetsmarknaden har ni förhindrat genom att ni drev fram kärnkraftsutbyggnaden? Nej, det blir inte så enkelt.

När det gäller Per Unckels anförande här, är det en marknadshushållningens höga visa vi får lyssna till. Denne Per Unckel står nu här och pläderar för att vi skall introducera kol i stor skala i Sverige. Det är den stora, viktiga uppgiften för honom här i dag. Samme Per Unckel som för två år sedan stod i denna kammare och lovade att vi skall förhindra att Sverige nedsmutsas av kol om vi får bygga ut kärnkraften. Vilken skamlöshet, vilken falskhet! Har Per Unckel över huvud taget inte någon moral när det gäller det politiska framträdandet? Hur kan man på två år byta åsikt helt och hållet? Jag måste dra den slutsatsen att Per Unckel antingen stod här i kammaren och ljög för två år sedan, eller också talar han inte sanning i dag. Man kan ju inte förvänta sig något särskilt av en moderat. När det gäller dem är det alltid de privata kapitalintressena som driver fram åsikterna, och då finns det inget utrymme för moral.

I utskottsbetänkandet, liksom i propositionen, talas det mycket om att vi måste genomföra besparingar och introducera alternativa energikällor. Men som vi från vpk.s sida flera gånger har påpekat ställer man inte de erforderliga styrmedlen till förfogande eller kommer med lagförslag. Så länge man inte gör det kommer man inte heller att lyckas med kärnkrafts-avvecklingen eller introduktionen av alternativa energikällor – vilket alla har sagt sig stå bakom.

Vi har föreslagit att man skall införa en ny energihushållningslag, därför att det viktigaste i dagens läge är att man går in på konsumtionssidan. Alla talar bara om produktionssidan. Vart har alla storstilade förslag om besparingar tagit vägen? Det är ju genom att kraftigt och konsekvent nedbringa konsumtionen som man kan göra den stora och absolut snabbaste vinsten – i stället för att man som nu anordnar en el-rea och i allt snabbare takt säljer ut billig elström för att man måste placera det jättestora överskott man har genom produktion av kärnkraft.

Det är emellertid inte nog med detta. Socialdemokrater och moderater har nu tydligen enats om att man skall bygga ut åtminstone två av de återstående älvarna. Detta fick vi höra här för några veckor sedan. Vad skall ni göra med den elströmmen? Den kanske skall rädda flera jobb nästa gång det blir fråga om nedläggningar någonstans.

Nej, det måste göras samhälleliga ingripanden och det måste bli en ordentlig styrning av industrins energiförbrukning när det gäller uppvärmning av industrilokaler och andra energislukande institutioner, och det måste även bli en styrning av de enskilda fastighetsägarnas energiförbrukning. Till detta måste man stifta lagar och ge samhället styrmedel så att det kan gripa in och ta itu med dessa saker. Detta har vi föreslagit i vår motion, som naturligtvis har avstyrkts av ett enigt utskott, såvitt jag kan förstå. Detta är ju märkligt, eftersom man för inte så länge sedan var ganska överens om att energisparande var det viktigaste. Men det är tydligen bortglömt och har över huvud taget inte nämnts i kammaren i dag.

Som jag inledningsvis nämnde har vi påvisat att de tolv kärnkraftverken inte behövs. Det allra bästa vi kan ta oss för när det gäller kärnkraften är att inte ladda de två reaktorer som fortfarande är oladdade. Det kommer på ett avsevärt sätt att förenkla avvecklingen av de två reaktorerna. Det kommer att på ett mycket betydande sätt minska avfallsproblematiken, om man slipper avfallet från två jättestora nya reaktorer. De bör alltså inte laddas. Övriga reaktorer bör användas med återhållsamhet. Det finns ingen anledning att köra kärnreaktorer när vi har annan elström.

Men vad har hänt på elproduktionsområdet i övrigt? Introduktionen av mottryckskraft har mer eller mindre gått i botten, vindkraften är lagd på is fram till mitten av 1980-talet. Som vi sade för två år sedan finns det inget utrymme för andra elproduktionskällor än kärnkraftverken. Vi har fått rätt på punkt efter punkt i det här fallet.

Utskottet säger att min motion om Forsmark, i vilken jag framför allt har pläderat för att Forsmark 3 inte skall laddas, är en satiriskt präglad motion, att den utmynnar i ett förslag om att man skall göra ett energimuseum av Forsmark. Jag kan inte tänka mig någon bättre användning av ett kärnkraftverk än att just göra det till ett energimuseum. Det hade varit bättre att göra museer av alla de sex reaktorer som har startats efter 1976 än att ta dem i drift. Då hade vi haft ett enklare problematikområde att ta itu med än vi har i dag.

Sedan några ord om Asea-Atoms Securereaktorer. Vi hade ju en nedrustningsdebatt här i kammaren i går. Det är rätt intressant att jämföra betänkandet från utrikesutskottet med det här betänkandet från näringsutskottet. Uppenbarligen är det samma utskottsmajoriteter. Beträffande utrikesutskottets betänkande sade man i går ungefär så här: Sverige intar en restriktiv hållning när det gäller export av kärnkraftsteknologi. I näringsutskottets betänkande om energipolitiken säger man att det inte finns någon anledning att gå in och hindra Asea-Atom att introducera Secure på exportmarknaden. Men Securereaktorerna ger ju också avfall som det är möjligt att uppjobba så att man kan utvinna plutonium. Också det påverkar icke-spridningsfördraget. Den tillgängliga mängden av plutonium i världen ökar ju om vi placerar ut ett antal Securereaktorer här och där. Vad vill Per Unckel och Nils Erik Wååg göra åt det?

Nils Erik Wååg säger att staten inte skall vara petig. Staten skall inte gå in och lägga sig i när det gäller Asea-Atoms exportansträngningar på Secureområdet. Det vore litet petigt – ja, det är en ganska konstig uppfattning hos en som vill kalla sig socialist. Kanske är det bättre att göra gemensam sak med Per Unckel och låta de fria marknadskrafterna härja. Då behöver samhället inte vara "petigt" och lägga sig i storföretagens handlande och vandlande.

Herr talman! I likhet med vad vi tidigare gjort har vi också här sagt nej till ersättning till kärnkraftsbolagen för det stillestånd som inträffade i samband med kärnkraftsomröstningen. Vi anser att storbolagen inte skall ha några pengar. Om man går in i en bransch och räknar med att tjäna storkovan och det sedan inträffar saker – det kan vara fråga om erfarenheter av allvarligt

slag, t. ex. händelser vid kärnkraftverk i USA som nödvändiggör omdisponeringar etc. – skall samhället inte behöva gå in och ta risker. Därom talas det ju mycket när det gäller investeringar i andra fall. Kapitalägarna har rätt till vinster på grund av sitt risktagande. Men de skall ta förlusterna också. Samhället skall inte behöva gå in och betala.

Jag kommer inte att särskilt mycket uppehålla mig vid detta med hetvattenledningen från Forsmark eller andra reaktorer. Tore Clacson kommer att närmare gå in på detta i samband med att han tar upp frågan om Stockholms regionala energiförsörjning. Vi får hoppas att det inte blir några hetvattenledningar, trots att man framför allt från moderat håll har arbetat med näbbar och klor för att driva igenom sådana. Men nu har ju de projekten så att säga avslöjat sig själva genom att de felaktiga och falska ekonomiska beräkningar som ligger bakom har kommit i öppna dager. Det har visat sig att det finns åtskilliga andra och bättre alternativ än dessa vansinnesprojekt. Det är alltså inte där som vi skall ta våra värmereserver. Det finns betydligt bättre källor att ta till. Per Israelsson kommer så småningom att gå in på det. Han skall tala om alternativa bränslen etc.

Sedan några ord om kärnsäkerheten också. Från vpk:s sida har vi under ett par år lagt fram förslag om att det skall vara ordentliga säkerhetsanordningar i våra kärnkraftverk. Då avser vi inte de "filterkammare" som har nämnts i regeringens propositioner både förra året och det här året. De är snarare att betrakta som ett slags utblåsnings- eller avlastningsventiler. De har ingenting med säkerhet att göra. Skall man ha anordningar av detta slag, skall det vara enligt det förslag som vi tydligt redovisat i en motion i fjol. Det skall vara flera omgångar filter, vattenbassänger, reningsanordningar och annat, så att man kan garantera att så litet radioaktivitet som möjligt läcker ut. Det blir dyra anordningar – de kommer att kosta mycket pengar. Men kärnkraften skall belastas med kostnaderna för de säkerhetsåtgärder som är motiverade.

Vi är alltså för säkerhetsanordningar, men inte sådana som nämns i regeringens propositioner från i fjol och i år, utan betydligt mer utvecklade och komplicerade anläggningar. Och de bör införas vid alla svenska kärnkraftverk.

Avfallsproblematiken har vi diskuterat åtskilliga gånger, i interpellationsdebatter, vid frågestunder och i sådana här energidebatter. Vpk har sedan många år tillbaka drivit linjen att vi inte skall ha någon uppärbetning av avfallet från de svenska reaktorerna. Avfallet bör tas om hand – vi är givetvis tvungna att göra det – men det skall inte sändas till några uppärbetningsprocedurer, då man också i det fallet skulle bidra till spridning av plutonium och annat högaktivt avfall.

Nu säger man att Sverige har full kontroll över sitt plutonium. Det togs också upp i nedrustningsdebatten i går. Samtidigt vet vi att vi kan gå in i kontraktet med franska Cogéma och tydligt och klart läsa att Cogéma i uppärbetningen har rätt till ett ganska stort svinn av plutonium. Cogéma har också rätt att köpa det plutonium som man har uppärbetat från det svenska kärnkraftsavfallet, bara man betalar världsmarknadspriset. Men det är ingen som går in i en debatt om Cogémaavtalet, för det är fortfarande

hemligstämplat av regeringen, trots att det finns i hur många upplagor som helst ute i det svenska samhället.

Det står alltså i kontraktet att franska Cogéma har rätt att köpa plutonium från det svenska kärnkraftsavfallet, bara man betalar världsmarknadspriset. Det vore ganska intressant att höra vad de partier som förespråkar kärnkraft anser om detta svenska deltagande i spridningen av vapenplutonium över världen.

Vi är alltså emot upparbetning, och vi kommer att vara det också i fortsättningen.

Jag vill, herr talman, slutligen ta upp några litet mer udda saker. Jag har från min egen horisont i Uppland väckt ett par motioner om energiproblematiken. Det gäller, som jag redan har nämnt, Forsmark och tillvaratagandet av spillvärme vid de stora industrier som finns i Skutskär och Hallstavik i Uppland. Vi har möjligheter att på ett helt annat sätt än i dag ta till vara spillvärme från sådana industrier. Detta har jag velat framhålla, eftersom det har spekulerats mycket i att man skulle kunna använda spillvärme från Forsmark. Det är bra mycket bättre att satsa på att ta till vara spillvärme från skogsindustrin än spillvärme från kärnkraftverk, som förhoppningsvis skall läggas ned om 20-25 år.

Jag har också tagit upp frågan om den svenska oljeförsörjningen. Den får vi återkomma till i totalförsvarsdebatten nästa vecka. Men det är alldeles klart att det behövs ytterligare statliga insatser på oljelagringsområdet. Det finns behov av oljelagringsrum. Ur den synpunkten är Hargshamnprojektet i Uppland fortfarande aktuellt och gångbart. Det finns ingen anledning att till privata oljefirmor överlåta lagringen av den svenska beredskapsoljan. Vi har från slutet av 1970-talet mycket dåliga erfarenheter av hur denna lagring har gått till. Jag kan som exempel nämna Växjöskandalen. Den utbyggnad av oljelagringen på Upplandskusten som Hargshamnprojektet innebär är fortfarande, enligt vår uppfattning, högaktuell.

Slutligen vill jag säga några ord om vindkraft, som jag tidigare har berört litet grand. Vi har två prototyper i drift. Karlskronavarvet och Karlstads Mekaniska Werkstad har dessutom byggt upp en mycket stor kapacitet och ett mycket stort yrkeskunnande på detta område. Vi ser nu framför oss den stora risken att denna kapacitet, detta yrkeskunnande och dessa erfarenheter kommer att nedrustas, eftersom det inte skall göras några ytterligare beställningar av vindkraftverk förrän man har gjort en utvärdering år 1985. Häromveckan fick vi också larmsignaler om att den order som Karlskronavarvet har fått från USA på vindkraftverk till Hawaii är i farozonen. Det vore ytterligt lämpligt, att den svenska statsmakten gick in och räddade denna kapacitet åt Sverige. Vindkraften är en energikälla som allt fler stater satsar oerhört mycket på. Vi har varit i främsta ledet i detta fall. Vi kommer att, om vi väntar till 1985, halka tillbaka till en ömklig köposition när det gäller vindkraftskunnande. Det är märkligt att man inte inser detta och är villig att satsa på denna energikälla, som verkligen är en framtidskälla och som det nu finns alldeles tillräckligt med utvärderingar om och erfarenheter av för att kunna driva i stor skala.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till samtliga vpk-motioner.

Anf. 12 NILS ERIK WÅÅG (s) replik:

Herr talman! På en punkt har Oswald Söderqvist missuppfattat mig, och jag förstår att det naturligtvis beror på att jag har uttryckt mig otydligt – vad annars? Jag har sagt att vår linje beträffande slutförvaring av avfallet är att det skall slutförvaras utan föregående upparbetning. Men jag har sagt, med anledning av de mera bestämda påståenden som Ivar Franzén hävdar i centerreservationen, att om riksdagen nu klart skulle deklarerat att en sådan förvaring skall ske, vore det att strypa de forskningsinsatser som pågår när det gäller att göra plutoniet oanvändbart som vapenplutonium – en forskning som vi naturligtvis vill stödja. Jag menade alltså att riksdagen därmed skulle ha petat i forskningsprogrammet. Jag har inte yttrat mig om Asea-Atom i det sammanhanget.

Oswald Söderqvist tog i inledningen av sitt anförande upp en väsentlig fråga, nämligen sysselsättningen, som ju berör oss alla. Vilka jobb har räddats? säger Oswald Söderqvist. Ja, vi lever i en värld där vi måste konkurrera på världsmarknaden. Jag vill erinra om vad jag sade tidigare, nämligen att vid ett modernt malmbaserat stålverk är energikostnaderna lika höga som arbetskraftskostnaderna. Skall vi alltså rädda några jobb, måste vi vara mycket ömsinta när det gäller energikostnaderna. Vi kan inte dra på oss energi till vilka kostnader som helst.

Anf. 13 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Jag vet inte om det är direkt meningsfullt att gå in i polemik med Oswald Söderqvist, men ett missförstånd som han gjorde sig skyldig till måste jag ändå rätta.

Moderata samlingspartiet har inte förordat att vi skall bygga ut två huvudälvar. Vad vi har förordat är däremot att vi skall se till att vi får den vattenkraft som en överväldigande majoritet i Sveriges riksdag har beslutat om tidigare. Eller annorlunda uttryckt: Vi har tagit initiativ i riksdagen för att tillse att inte också vattenkraftsmålet offras på det politiska tricksandets altare. Det är nämligen så, Oswald Söderqvist, att tillbedjan till Marx och Lenin räcker lika litet som centerpartistiskt önsketänkande för att klara ekonomin och jobben. Skulle en utbyggnad av vattenkraften dessutom leda till att elströmmen blir billigare, som Oswald Söderqvist befarar, tror jag att detta är en konsekvens som svensk industri är beredd att ta med en viss tillförsikt.

Anf. 14 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! På en punkt är jag djupt besviken på Oswald Söderqvist. Han sade att det inte har yttrats ett ord om sparande. Jag har stått här och talat i 20 minuter och som huvudtema haft effektivare energianvändning, och jag har betonat att hushållning med energi sannolikt är den mest expansiva verksamhet som vi kan ägna oss åt. Vi kan bara ta exemplet med Göteborgs nu liggande värmeplan, där 400 000 m³ olja avses bli ersatt med hushållning och spillvärme fram till 1990. Det är alltså ett drastiskt exempel på att det inte bara är kol, kärnkraft och liknande som kan ge resultat. Oljekonsumtionen

har trots allt minskat mer än beräknat. Även om det delvis förklaras av lågkonjunkturen, kvarstår en hushållningseffekt som är större än vad prognoserna givit vid handen.

I vad det gäller vindkraften har vi sagt nej till ytterligare forskningsmedel. Allas vår förhoppning är väl att det inom kraftindustrin, både inom och utanför vårt land, skall finnas ett sådant intresse för den här verksamheten att vi kan få kontinuitet i den.

Anf. 15 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Det var bra att Nils Erik Wååg modifierade sitt uttalande om att gå in och "peta" i olika saker. Han menade att man inte skulle göra det med hänsyn till forskning när det gäller upparbetning och sådant, vilket jag hade missuppfattat. Men jag kan inte hålla med honom i sakfrågan, därför att det är ju just det man måste göra. Man måste gå in och inte bara peta i det här, utan ta krafttag. Vad är det för fördelar med att över huvud taget få fram något fritt petroleum, om inte Nils Erik Wååg menar att vi skall satsa på brytareaktorer? Någon annan, fredlig användning för plutonium finns det ju inte, utan i så fall ökar man bara möjligheterna till spridning av kärnvapen. Därför tycker jag det är litet förvånande att Nils Erik Wååg säger att vi skall avvakta forskningsresultaten. Vi behöver inget plutonium, om det inte är så att man avser att starta brytareaktorer.

Till Per Unckel: Nej, det är nog inte så stor idé att Per Unckel och jag debatterar, för han vill inte diskutera de väsentliga och viktiga frågorna. Han lever i sin egen lilla marknadsekonomiska värld, där han följer storfinsansens intentioner. För dem som driver på det här och vill tjäna pengar ställer Per Unckel upp. Dem följer han – det är den vanliga högerpolitiken. Det är klart att Per Unckel hellre vill diskutera tekniska anordningar och flyta omkring i debatten på det sättet, men han vill inte ta upp de väsentliga resonemangen och vidkännas det som han sade här för två år sedan och som han nu har en helt motsatt uppfattning om. Då ville han stoppa kolintroduktionen i Sverige med hjälp av kärnkraft. Nu har han fått kärnkraften, och nu är han beredd att göra en storsatsning på introduktion av kol i Sverige. Det är bara ett exempel på hur moderaternas miljövänlighet och positiva inställning till energisparande och annat, som de försökte ge sken av 1979–1980, endast var en tunn fernissa.

Till Ivar Franzén vill jag säga att när jag talade om de tre kärnkraftspartierna, så avsåg jag naturligtvis helt och hållet de partier som jag vill kalla kärnkraftspartier, dvs. moderata samlingspartiet, folkpartiet och socialdemokraterna. Jag har inte tagit med centern i resonemanget om energisparande och annat sådant.

Anf. 16 NILS ERIK WÅÅG (s) replik:

Herr talman! Plutonium är användbart som kärnbränsle, och därmed tar man ut ytterligare 5 % av energiinnehållet i det bränsle som man annars uppabetar. Det är ju en fredlig användning.

Anf. 17 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Oswald Söderqvist fullföljer de gamla traditionerna hos de kommunistiska partierna i sin agitationskonst. Redan Lenin rättfärdigade lögnen som ett politiskt vapen.

Men det är sant att det är föga tvivel om på vilken sida om staketet jag befinner mig i valet mellan ett kommunistiskt och ett marknadsekonomiskt system. Jag tröstar mig med att erfarenheterna hos folken världen över av de marknadsekonomiska systemen torde tala till min favör.

Anf. 18 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Först till Per Unckel: Ja, gå till Latinamerika och fråga folken där vad de tycker om de marknadsekonomiska systemen! Då får kanske Per Unckel svar som är något annorlunda än dem han förväntar sig.

Jag konstaterar än en gång att Per Unckel i den här debatten har visat prov på en enastående politisk skamlöshet. Det han sade i folkomröstningskampanjen 1979-1980 har han helt och hållet slängt över bord i dag. Det var vad vi kunde vänta oss. Sedan hjälper det inte att han försöker förgylla sitt framträdande med olika krampaktiga formuleringar för att få det att låta salongsfäihigt.

Det är avslöjande, och bockfoten sticker fram under kappan när moderaternas representanter talar om såväl energipolitik som andra samhällsekonomiska frågor. Det som är lönsamt för de stora företagen och för de stora finansiella intressena ställer ni nämligen hela tiden upp bakom – det är er melodi. Det vore ärligt om ni gjorde det alltid, och inte när det passar, som för två år sedan, försöker använda någon annan framtoning. Då blir det avslöjande. Och det är vad det blir för Per Unckel här i dag.

Jag vill säga till Nils Erik Wååg slutligen att om vi inte skall ha någon kärnkraft, vilket ju socialdemokraterna har sagt, så behöver vi inte heller ha något plutonium för att ladda och driva några kärnkraftverk med, och då finns det ingen anledning att upparbeta det svenska avfallet.

Anf. 19 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Min uppgift i debatten är att företräda utskottsmajoriteten. De övriga partierna skiljer sig i olika energifrågor från utskottsmajoriteten och från varandra. För folkpartiet är det därigenom möjligt att, i riksdagen om också med hoppande majoriteter, få igenom den energipolitik man från folkpartiets sida anser riktig.

Trots att det finns många reservationer till det här betänkandet, måste man konstatera att det i grundläggande frågor, i varje fall mellan de fyra stora riksdagspartierna, finns ett betydande mått av enighet. De långsiktiga målen är man på det hela taget överens om: att vi skall kraftigt minska oljeberoendet och att vi skall föra en sådan politik att vi inte efter år 2010 skall behöva använda kärnkraft.

Men, herr talman, när det gäller vägarna att nå dessa mål är avståndet mellan partierna större, och energipolitiken har inte förvandlats till en stilla ankdamm. Skillnaderna är alltjämt påtagliga. De här skillnaderna behöver

inte vara en nackdel. De bidrar till en vaksamhet, de ökar beredskapen hos oss att ta hänsyn till nya fakta och ny utveckling inom energiområdet.

Jag kan inte kommentera samtliga reservationer, men jag vill ta upp några som jag finner centrala och börjar då gärna med några av de socialdemokratiska reservationerna. En av dessa gäller synen på kol. Jag erinrar om, att riksdagen så sent som förra året fattade ett energipolitiskt beslut, som bl. a. innebar att man skulle ha en begränsad användning av kol i Sverige. Man skulle ersätta olja med kol och det skulle ske på så sätt att ca 3 miljoner ton olja per år successivt skulle ersättas med kol. Men inte bara detta – riksdagen har också angett att det skall ställas sådana miljökrav på kolet, att när kol ersätter olja skall utsläppen av bl. a. svavel minskas. Resultatet av en sådan kolpolitik skulle bli, att man fick en lägre kostnad för folkhushållet, eftersom kol är billigare än olja. Man skulle också få en bättre försörjningstrygghet, eftersom riskerna för att vi skall avskärmats från kolimport är mycket mindre än riskerna att vi i ett krisläge drabbas av problem att få olja till landet. Och man skulle få en bättre miljö, eftersom kolet inte skulle få släppa ut lika mycket skräp, för att uttrycka sig rakt på sak, som oljan.

Hur skall vi då uppnå det här? Ja, för kolet finns det ju en fungerande marknad – en relation mellan tillgång och efterfrågan – som gör att kolet skiljer sig klart från t. ex. oljan. Jag menar, att om man låter marknaden själv söka vägar att ta in kol, ökar man förutsättningarna för att få till stånd den av riksdagen önskade kolintroduktionen.

Från socialdemokratiskt håll har man här central planering som riktpunkt. Man skall också ha en central kolhamn och importlicenser. Jag är för egen del övertygad om att en sådan politik skulle motverka, inte underlätta, en försiktig kolintroduktion.

Socialdemokraterna tar i en reservation också upp frågan om fasta prisrelationer mellan olika energislag. Reservanterna säger att det vore önskvärt, om man kunde ha en sådan fast prisrelation. Denna önskan kan vi väl i princip ansluta oss till allesammans. Det är klart att det skulle underlätta för kommuner, företag och enskilda, som vill ersätta olja, om de kände till de långsiktiga prisrelationerna mellan kol, torv, olja, el och naturgas. Men, herr talman, det är knappast möjligt att åstadkomma detta. Den internationella efterfrågan, politiska kriser och tekniska genombrott kastar om dessa prisrelationer och gör det så snabbt att om det vore omöjligt för staten att söka påta sig ett ansvar för att över en längre tid upprätthålla en fast prisrelation mellan olika energislag.

Jag tycker vi får låta oss nöja med regeringens intentioner när det gäller oljepriset. Kommuner, företag och enskilda vet att regeringen räknar med en realprisuppgång på oljan på 2 % per år. Priset kan variera från ett år till ett annat. Vissa år kan det stiga kraftigt, därför att priserna utomlands drivits upp. Då kan priset i stället nästa år komma att sjunka. Men över en längre period skall man i sina beräkningar kunna utgå från att oljan kommer att stiga reallt med 2 % per år. Detta undrlättar för dem som försöker beräkna vad en övergång från olja till annat energislag kan komma att leda till. Företag och kommuner kan inte få några garantier för att de gör en bra affär när de går

över från olja till kol eller annat energislag, men de vet i varje fall regeringens avsikter vad gäller oljepriset. Jag tror att det är väsentligt för dem. Men jag anser inte att det är en framkomlig väg att försöka etablera fasta prisrelationer mellan flera olika energislag. Jag tror att Nils Erik Wååg i princip delar min uppfattning att man nog inte kan komma särskilt långt på den vägen.

Moderaterna har i en reservation tagit upp frågan om oljepolitiken. Per Unckel gjorde det också i sitt inlägg här i dag. Jag vill i detta sammanhang först säga, att bakom kravet på en bestämd och målinriktad energipolitik ligger erfarenheten av vad ett ensidigt och stort beroende av en enda utländsk energikälla kan få för konsekvenser.

Vi levde ur energipolitisk synpunkt fram till 1973 i något slags dårarnas paradis. Vi såg oljan som en oändlig resurs, som till ständigt låga priser skulle förse oss med billig energi. Krav på en egentlig energipolitik var det knappast något politiskt parti som förde fram i den politiska debatten.

Så fick vi då oljekrisen 1973. Jag vill gärna säga att jag tycker att den socialdemokratiska regering som då satt började reagera på ett sätt som ändå var intressant. Man ville skaffa redskap för att kunna möta fortsatta oljekrisstegringar. Man tvekade inte att använda prisivapnet, man inrättade ett statligt oljebolag och man gjorde en hel del andra saker för att bygga upp en beredskap mot framtida oljekriser.

Sedan sjönk oljepriserna reellt efter några år, och på nytt utbredde det sig ett lugn och en tillfredsställelse med situationen på en mängd olika håll. Jag vill understryka att utvecklingen i Sverige fram till krisen 1978–1979 ingalunda var den som man egentligen med hänsyn till erfarenheterna från 1973 borde ha haft anledning att räkna med. Under åren före 1978 var det uppenbarligen så, att det inom handelsdepartementet egentligen fanns en riktning, och den var: Köp där det är billigast! Det var den oljepolitik som landet förde.

Det fick till konsekvens att vårt spotmarknadsberoende de här åren ökade i stället för att minska. Sverige hade 1978 ett spotmarknadsberoende mellan 35 och 40 %, vilket var exceptionellt högt internationellt sett. Spotmarknaden vid den tiden omsatte ungefär 1 % av den totala oljeförbrukningen.

Oljekrisens politiska orsaker känner vi. Det var kriget mellan Iran och Irak. Men de ekonomiska problemen för Sverige av oljekrisen blev genom spotmarknadsberoendet orimligt höga. En fri prisbildning hade fått till konsekvens att miljardbelopp hade fått betalas till de internationella oljebolagen, belopp som inte stannat i det här landet utan tagits ut ur landet och placerats på annat håll. Därför ansåg regeringen 1978–1979 att det var rimligt att begränsa prisuppgången i Sverige genom införande av högstpriser.

Den här tiden var en julafton för de internationella oljebolagen. Trots de begränsningar i prisnivån som genomfördes i Västeuropa är det klart att oljebolagen gjorde mycket stora vinster. Jag vill gärna fråga Per Unckel hur han bedömer att resultatet hade blivit för den svenska oljeförsörjningen under de här åren och för den svenska valutabalansen av en totalt fri

prisbildning, alltså ingen reglering från statsmakternas sida. Jag vill också gärna fråga honom vilka länder i Europa han anser förde en sådan oljeprispolitik som han önskar att Sverige skulle ha fört under de åren.

Herr talman! Vi har behov av en långsiktig oljepolitik. Vi får tillfälle att återkomma till den frågan, bl. a. på basis av den utredning som nu sysslar med de internationella energimarknaderna. Jag vill ändå gärna fråga Per Unckel om han nu vill återgå till en oljepolitik som resulterar i att vi på nytt får ett ökat spotmarknadsberoende, om han vill leda sitt parti tillbaka in i dårarnas paradiset ifrån tiden före 1973. Han skall i så fall inte vara överraskad om han och hans parti får gå den vägen själva. De övriga partierna i riksdagen har avvisat en sådan oljepolitik – och gjort det med stor kraft.

När det gäller torven vill jag däremot säga att jag delar Per Unckels uppfattning att det är viktigt att man nu på allvar får fart på handläggningen av tillstånden att bryta torv. Torven har förutsättningar att vara en hygglig energikälla i Sverige under lång tid, kanske 30–40 år, dvs. ungefär den tid som vi behöver för att få fram en teknik för energiproduktion som gör att vi på ett annat sätt kan trygga vår energiförsörjning.

Moderaterna har en del formuleringar när det gäller ny energi som jag vill citera. Bl. a. står det i partimotionen:

”Introduktion av nya, dyra och outvecklade energikällor kan direkt motverka strävanden att återvinna balansen i samhällsekonomin.”

Som principiellt uttalande kan detta knappast ifrågasättas. Men det är en något förrädisk formulering, eftersom den kan ge intryck av, att man anser att det forsknings- och introduktionsarbete som nu bedrivs skulle försvåra för Sverige att återvinna balans i samhällsekonomin. Jag vill fråga Per Unckel om han anser att sådana felsatsningar nu görs – och som med moderat politik skulle förändras – och som är av en sådan omfattning att de hotar möjligheterna att återvinna balans i samhällsekonomin.

Herr talman! Per Unckel underströk i en replik till Oswald Söderqvist att moderaterna inte tagit ställning *för* en utbyggnad av två av de återstående Norrlandsälvarna. Jag skulle vilja fråga Per Unckel: Tar moderaterna ställning *mot* en utbyggnad av våra kvarvarande fria älvar, eller är man på den punkten öppen?

Jag vill i två avseenden kommentera centerpartisten Ivar Franzéns uttalanden. Ett gäller bl. a. oljeersättningsfonden och de mindre företagen. Han sade att de mindre företagen inte får någonting från oljeersättningsfonden. Men det är faktiskt inte korrekt. Den rådgivning som lantbruksnämnder och utvecklingsfonder bedriver finansieras av oljeersättningsfonden. Och den rådgivningen är sannolikt en av de mer effektiva formerna för att minska energikostnaderna för mindre företag och lantbruk. Oljeersättningsfondens bidrag till den här rådgivningen torde svara ungefär mot vad de mindre företagen och lantbruken betalar till oljeersättningsfonden via avgiften på olja.

När det gäller förvaringen av kärnkraftsavfall kan vi konstatera att denna och de två föregående regeringarna har godkänt en metod som bygger på upparbetning av avfallet. Det är inte alls säkert att den här metoden är den

bästa. Slutförvaring utan upparbetning kan visa sig vara en bättre metod. Det är fullt möjligt. Men villkorslagen gäller. Och enligt den är det företagen som skall visa, att de har en säker metod för slutförvaring. Det är möjligt att vi får ansökningar från företagen som ger regeringen anledning att pröva om slutförvaring utan upparbetning är en fullgod och kanske, som jag sa, en bättre metod. Men i avvaktan på att regeringen fått anledning att ta ställning till sådana ansökningar, vore det att avvika från villkorslagen om man nu förbjöd slutförvaring efter upparbetning. Ett sådant uttalande från riksdagens sida som centern föreslår skulle strida mot de avtal som kraftindustrin träffat på grundval av regeringens prövning enligt villkorslagen. Det skulle innebära ett underkännande både av villkorslagen – en lag som centern ingalunda har varit ointresserad av att få fram – och av regeringens tolkning av den lagen.

Herr talman! Med dessa kommentarer vill jag yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Anf. 20 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! På det rent personliga planet har jag betydande förståelse för att Hadar Cars inte är beredd att medge oljepolitikens totala sammanbrott våren 1979. Hadar Cars var då själv handelsminister och närmast ansvarig för den politik som höll på att få så förödande effekter. Nu döljer sig Hadar Cars i stället bakom en dimridå av redogörelser om Sveriges spotmarknadsberoende i slutet av 1970-talet.

Det problem vi diskuterar är emellertid detta: 1979 följde Sverige på grund av prisregleringarna inte med i oljeprisökningarna i en sådan takt att oljebolagen vid försäljning i Sverige fick betalt för sina kostnader. Då inträffade något föga överraskande, nämligen att oljebolagen sade: Då kan vi dess värre inte leverera någon olja till de svenska kunderna. Det ledde i sin tur till att Sverige fick krypa på sina bara knän till oljeklubben i Paris för att diskutera möjligheten av att tillämpa de regler som oljeklubben har skapat för att kompensera länder som har råkat ut för akuta försörjningsbekymmer. Men, sade oljeklubben, era försörjningsbekymmer är självpåtagna.

Det är mot den bakgrunden, herr talman, som jag har tagit mig friheten att kritisera det folkpartiregeringen vid den tiden företog sig.

Det här gav – och det var väl det som var syftet – Svenska Petroleum en chans att expandera på den svenska marknaden. Det gjorde man med sådant besked att det 1981 resulterade i förluster i halvmiljardsklassen. Är detta, Hadar Cars, den oljepolitik folkpartiet står för, vänder jag med glädje tillbaka till en annan oljepolitik, som gör det möjligt för alla oljebolag att verka i Sverige på konkurrenskraftiga villkor, och som inte gör det nödvändigt för svenska skattebetalare att bekosta statliga företags experimentverksamhet. Det är uppenbart att vi behöver en möjlighet att sätta in högstpriser i oljepolitiken. Men högstpriser skall användas med betydande förnuft. Moderata samlingspartiet instämmer för sin del i de bedömningar som oljemarknadsgruppen i ekonomidepartementet gjorde för ett och ett halvt år sedan – en oljemarknadsgrupp som leddes av Hadar Cars

partikollega Sten Westerberg. Det, Hadar Cars, är moderat oljepolitik! Och så förhätlig kan väl ändå inte en politik vara som t. o. m. en välbekant medlem i Hadar Cars eget parti omfattar!

Herr talman! Till slut: Hadar Cars frågar mig om vår inställning till huvudälvarna. Som jag tror att det har deklarerats tidigare i denna kammarer fattade moderata samlingspartiets stämma 1978 ett beslut, som säger att vi inte vill bygga ut någon av de fyra huvudälvarna.

Anf. 21 NILS ERIK WÅÅG (s) replik:

Herr talman! Vad gör det nödvändigt med ett bättre engagemang från statens sida när det gäller kolet, frågas det. I anslutning till Hadar Cars replik till mig vill jag erinra om ett par områden.

För det första kan man genom centraliserad upphandling få till stånd prisbevakning, som kommer att bli nödvändig när efterfrågan på kol ökar.

För det andra, och det tror jag är viktigare, fordras avsvavlingsanläggningar om vi skall uppfylla miljökraven. På det området är Sverige långt framme, kanske före andra länder. Det gäller att försöka få till stånd en utveckling av vettiga avsvavlingsanläggningar. De kommer inte till av sig själva, utan där måste staten hjälpa till, eftersom de kommunala energiverken knappast har möjlighet att uppträda som stödjare i fråga om teknisk forskning och utveckling.

Men det kanske allra viktigaste skälet för staten att lägga sig i kolhanteringen är att – med de nya och allt hårdare miljökraven – efterfrågan på svavelfattigt kol kommer att bli dominerande. Då måste någon styra i det här landet, så att det svavelfattiga kolet kommer till rätt konsumtionsenhet och inte eldas upp av den starkaste köparen, fastän det kanske inte behövs där. Det svavelfattiga kolet måste bli förbehållet de anläggningar som är känsligast ur miljösynpunkt.

När det gäller fasta prisrelationer har vi begärt en utredning, och Hadar Cars har här med sina invändningar mot sådana fasta prisrelationer väl argumenterat för behovet av en utredning.

Anf. 22 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Hadar Cars menar att jag har lämnat en icke korrekt uppgift. Det framgick mycket klart av vad jag sade att jag när det gäller oljeersättningsfonden endast talade om den verksamhet som avser direkt stöd till projekt, och det jag har sagt är helt korrekt. Där har – genom den konstruktion stödreglerna har i dag – småföretagen ställts utanför. I vad mån sedan rådgivningen – som i detta fall går via oljeersättningsfonden – på något sätt kan utgöra en motsvarighet till vad alla dessa företag bidrar till fonden med, kan jag inte i nuläget bedöma. Men det förefaller mycket osannolikt att det kan vara en helt riktig uppgift.

Sedan några ord om centerns partimotion. Det är viktigt att vi tar fasta på vad som står i vår motion och reservation, där vi klart deklarerar – vilket jag tror att vi egentligen är ense om – att metoden för slutförvaring utan

upparbetning medför mindre risk än den upparbetningsmetod som hittills enligt villkorslagen lämnade tillstånd bygger på. Villkorslagen ger båda möjligheterna. Med hänsyn till de stora risker, främst för spridning av vapenplutonium, som är förknippade med upparbetning, bör riksdagen enligt centerns mening – och det hade vi hoppats skulle vara också utskottets mening – nu dra slutsatsen att upparbetning ej bör förekomma.

I en tidigare replik hann jag inte fullfölja utvecklandet av några synpunkter på sambandet mellan villkorslagen . . .

Anf. 23 TALMANNEN:

Repliken får bara avse Hadar Cars anförande.

Anf. 24 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Det jag tänkte säga rör Hadar Cars anförande – han har tagit upp samma resonemang. Det finns alltså ingen motsättning där.

Jag sade tidigare att alla måste vara medvetna om att det i folkomröstningen gällde också ett ja eller ett nej till den tolkning av villkorslagen som folkpartiregeringen hade gjort. Centern har som parti aldrig godtagit folkpartiregeringens tolkning, men vi har förbundit oss att respektera folkomröstningsresultatet. Därmed har respekten för folkviljan fått ta över partiets tolkning av villkorslagen.

Det sades otaliga gånger under folkomröstningskampanjen att vi skulle komma att handla på detta sätt. Det kan inte ha kommit som en överraskning för någon. Den spelade överraskning som man här har givit prov på över centerns ställningstagande i partimotionen kan jag inte se som något annat än ett grovt taktikspel.

Anf. 25 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Ivar Franzén konstaterade att även centern i regeringen godkänt resultatet av folkomröstningen och handlat i enlighet med det. Det har då bl. a. haft till konsekvens att centern i regeringen godkänt att en slutförvaring kan ske i enlighet med villkorslagens bestämmelser, en slutförvaring som bygger på upparbetning. Det är den saken som centern nu i riksdagen vill underkänna. Det visar på en viss ambivalens i centerns politik på det här området.

Herr talman! Man blir nästan rörd till tårar när man hör Per Unckels djupa oro över vinstutvecklingen i de internationella oljebolagen under 1978–1979. De stackarna hade inte råd, sade Per Unckel, att förse den svenska marknaden med olja – de gjorde sådana förluster på grund av den oförskämda folkpartiregeringens prispolitik. Det var inte så, Per Unckel. Under dessa år gjorde de internationella oljebolagen, trots de prisrestriktioner som regeringen införde, mycket stora vinster på den svenska oljemarknaden. De hade gjort ännu större vinster om den moderata prispolitiken hade genomförts – det kan vi konstatera. De hade då gjort vinster som med kanske ytterligare 2 miljarder kronor överstigit de vinster de gjorde.

Folkpartiregeringens omsorg gällde inte i första hand de internationella oljebolagen utan de svenska konsumenterna och den svenska folkhushållningen.

Per Unckel var uppenbarligen rädd att han skulle få frysa, att landet inte skulle få den olja som vi behövde för att hålla landet i gång under vintern 1979–1980. Men Per Unckel behövde ju inte frysa! Såvitt jag vet var det inte heller någon annan i Sverige som frös. Industrin och transportererna fick också sin olja – oljeförsörjningen fungerade.

Jag vill erinra om – detta är kanske min sista replik i det här sammanhanget – att det i Europa var Schweiz och Västtyskland som förde en moderat oljeprispolitik. De fick också betala oerhört mycket för sin olja. Men de hade möjligen bättre råd med det än länder som Sverige, eftersom de valutamässigt låg helt annorlunda till; de hade stora reserver, vilket vi inte hade tillgång till.

Slutligen bara några ord beträffande den promemoria som Per Unckel tog upp. Regeringen godkände aldrig den PM som framtagits i Gösta Bohmans ekonomidepartement. Det framgår med all önskvärd tydlighet av 1981 års energipolitiska proposition.

Anf. 26 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Det är positivt att vi nu i någon mån tycks ha klarat upp begreppen. Det är helt klart att centern har accepterat folkomröstningen. Men vi har aldrig någonsin lovat att göra våld på våra åsikter och våra bedömningar. I en demokrati måste vi givetvis respektera folkviljan. Vi anser emellertid att villkorslagets krav på en helt säker slutförvaring inte är uppfyllt. Därför är det litet beklämmande när utskottsmajoriteten i sitt betänkande ironiserar över uttrycket "betryggande slutförvaring" i vår motion. Den bistra verkligheten är ändå den att KBS-metoderna inte uppfyller de krav som villkorlagen ställer. Det borde stämna utskottsmajoriteten till eftertanke. Det handlar om livsavgörande frågor för hela svenska folket, det handlar om våra barns och barnbarns möjligheter att leva i en livsduglig miljö.

Vad centern i sin motion bestämt har hävdad är att vi nu bör ändra inriktning. Vi bör utnyttja det andra grindhålet i villkorlagen utifrån den kunskap som vi i dag har. Detta borde vi vara mäktiga att tillsammans komma överens om. Det är inte fråga om att riva upp tidigare fattade beslut, utan det är fråga om att ha viljan att försöka skapa förutsättningar för ett riktigare hanterande av det använda kärnbränslet.

Jag upprepar: Det är beklagligt att vi inte i konstruktiv anda kan komma fram till gemensamma ställningstaganden när ändå, det är jag övertygad om, en klar majoritet i denna kammare skulle vilja det. Men så fungerar tydligen ibland det taktiska spelet inom politiken.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 27 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Jag sade i min första replik till Hadar Cars att man kanske inte kunde begära att den gamle handelsministern offentligt skulle göra avbön för den förda politiken. Det begär jag inte nu heller, men ändå känner jag mig föranlåten att innan debatten om oljepolitiken avslutas upprepa några sanningar om vad som faktiskt skedde.

Hadar Cars försöker framställa folkpartiregeringens oljepolitik som en strid för konsumenterna mot oljebolagen. Det var en strid som resulterade i att Sverige stod på randen till oljeransonering. Den resulterade i att avtal sades upp för oljekonsumenterna. Den resulterade i att vi fick resa till Paris och medge vår skuld. Detta är fakta, det vet Hadar Cars lika väl som jag.

Det är möjligt att den politiken syftade till att ge utrymme för Svenska Petroleums starka expansion under åren kring 1979. Men nu har vi facit i hand. Ett år senare resulterade denna sinnrika oljepolitik i att ombuden för Sveriges skattebetalare här i riksdagen fick skjuta till över en halv miljard kronor för att täcka förlusterna av experimentet.

Nu avvecklas Svenska Petroleums långsiktiga kontrakt. Nu har man insett att den typen av oljepolitik faktiskt inte fungerar, om man har något ansvar för skattebetalarnas pengar. Det är bra. Vår ståndpunkt är att då kan man lika gärna avveckla hela bolaget, eftersom den uppgift bolaget är tillsatt för att sköta håller på att avvecklas.

Hadar Cars säger att trepartiregeringen aldrig tog ställning till den oljepolitik som oljemarknadsgruppen i ekonomidepartementet för några år sedan skisserade. Nej, detta är förvisso sant – dess värre, för hade trepartiregeringen varit beredd att helt fullfölja erfarenheterna från 1979 års kris, skulle man ha ställt sig på oljemarknadsgruppens sida.

Min poäng i debatten här var att den oljepolitik som Hadar Cars tycker att moderaterna för på ett så hiskeligt vis är identisk med den oljepolitik som hans egen partivän och statssekreteraren i ekonomidepartementet, Sten Westerberg, ansåg vara den kloka och förnuftiga utvärderingen av 1979 års erfarenheter.

Jag noterar att Sten Westerberg och Hadar Cars har olika uppfattning. Det må kanske vara mig tillåtet att tycka att Sten Westerbergs åsikter är något förnuftigare än partikamraten Cars.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 28 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Några avböner från min sida eller från folkpartiregeringens sida för den oljepolitik som fördes 1978 och 1979 lär inte vara aktuella. På den punkten har Per Unckel aldeles rätt.

Fakta, Per Unckel, är:

1. Vi klarade oljeförsörjningen under 1978, 1979 och 1980.
2. Vi gjorde det utan hjälp från den s. k. oljeklubben.

3. Vi gjorde det till en för konsumenterna och samhällsekonomin långt lägre kostnad än vad som blivit fallet vid en fri prisbildning.

4. Trepartioregeringen underkände de moderata försöken till en omprövning av oljepolitiken.

5. Socialdemokraterna, centerpartisterna och folkpartisterna i utskottet är i dag överens om att avvisa en oljepolitik av moderat slag.

Det är fakta om oljepolitiken.

När det gäller kärnkraftsavfallet delar jag min vän Ivar Franzéns uppfattning, att debatten i dag om omhändertagandet av kärnkraftsavfallet hjälpt till att klara ut begreppen. För mig känns detta tillfredsställande. Hur det känns för Ivar Franzén får han svara för själv.

Anf. 29 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag vill gärna börja med att göra ett par kommentarer till den debatt som har förts, främst till vad Per Unckel sade inledningsvis. Han hävdade uppfattningen att vattenkraften har tillåtits – jag tror han använde det uttrycket – att förlora sin ledande roll till oljan. Jag vill bara erinra Per Unckel om att inte minst moderaterna har bidragit till detta vårt oljeberoende, precis på samma sätt som moderaterna nu går i spetsen för att få in oss i ett kolberoende.

Sedan påstod Per Unckel att det var exempellösa förstärkningar som skett i fråga om satsningar när det gäller energi i form av lån, bidrag osv. Jag skulle vilja säga tvärtom – det har varit för små satsningar och för stor tveksamhet, och det har lett till att vissa satsningar som borde ha gjorts för att klara en övergång till alternativa energiformer enligt den tidsplan som vi antagit här i riksdagen äventyras.

På en punkt kan jag ge Per Unckel rätt. Det är beträffande de bidrag som har getts och som avser energisparande i byggnader, och framför allt till industrin. Det var slöseri, för de bidragen var aldrig nödvändiga. Det har varit och är fortfarande tillräckligt lönsamt att vidta olika energisparande åtgärder, utan att man skall behöva få särskilda bidrag till det.

Herr talman! Jag skall till en början uppehålla mig vid vattenkraften. I övrigt skall jag något kommentera en – låt mig säga – regionalpolitisk motion som vi har väckt och som gäller Stockholms län. Jag skall ta upp energifrågorna i den.

Jag vill först erinra om att vi för två veckor sedan hade en diskussion här beträffande vattenkraften. Vi från vpk får anledning att erinra om att vi vid flera tillfällen har föreslagit andra riktlinjer då det gäller vattenkraftens utnyttjande över huvud taget. De innebär bl. a. att vattenkraftsutbyggnaden inte skall medges i de vattendrag som f. n. är undantagna och att man inte får utgå ifrån att alla utbyggnadsprojekt i områden som inte omfattas av riktlinjerna kommer att tillåtas efter prövning i vanlig ordning enligt vattenlagens bestämmelser.

Vi har tidigare hävdat att en fortsatt utbyggnad av vattenkraften i de nu berörda älvarna och älvräckorna bara skall få ske i begränsad omfattning. Riksdagen fattade 1975 ett beslut om utbyggnad till 66 TWh. Senare har

regering och riksdag preciserat målsättningen om en utbyggnad av vattenkraften till 65 TWh till år 1990. Då vill jag direkt, med anledning av vad Hadar Cars tog upp, beträffande vattenkraften säga att de projekt som har genomförts eller som håller på att färdigställas ger vid normal vattentilldelning ca 63,5 TWh per år. Med en utbyggnad till 63,5 TWh och med tillstånd givna härför behövs bara ytterligare tillskott på ca 1,5 TWh för att uppnå målet. Det kan enligt vår uppfattning klaras genom effektivisering av befintliga anläggningar och utbyggnad av vissa mindre okontroversiella projekt.

Får jag på en gång göra en rättelse. Det jag nu sade avsåg Per Unckels inlägg. Jag sade Hadar Cars. Jag såg att han såg förvånad ut. Herr talman! Det jag sade avsåg alltså Per Unckels inlägg.

Mot bakgrund av den debatt som förts under senare tid är det angeläget att precisera var de olika partierna står då det gäller vattenkraftsutbyggnaden. I dag har Per Unckel sagt att moderaterna inte tycker att det är aktuellt att bygga ut de fyra outbyggda älvarna. Socialdemokraterna meddelade genom sin talesman för 14 dagar sedan att man kan tänka sig att bygga ut Kalixälven och börja med det som man kallar Etapp 1.

Det är angeläget att i detta sammanhang peka på att när vi för ett par veckor sedan behandlade frågan om vattenkraftens utbyggnad var moderater och socialdemokrater överens om att driva igenom ett beslut här i riksdagen om en utredning avseende vattenkraften. I beslutet gavs utrymme för en kraftig utbyggnad av vattenkraften. Det har klart uttalats att det är detta utredningsarbetet skall syfta till. Jag vill i detta sammanhang gärna säga följande.

Mot bakgrund av tidigare uttalanden och utfästelser som gjorts på detta område är det beklagligt att man nu tydligen är beredd att börja tumma på bevarandet av de fyra huvudälvarna. Det är den ena sidan av saken, och den gäller socialdemokraterna. Den andra sidan av saken avser en kraftig vattenkraftsutbyggnad över huvud taget – och den gäller moderaterna. I båda dessa fall skulle konsekvenserna för naturen kring de olika älvsträckorna, de olika objekten, kunna bli förödande.

Vi har från vpk:s sida i de motioner som tas upp i detta betänkande och som vi nu behandlar, understrukit att man skall göra en ordentlig inventering av de resurser som finns, och att man gör de förbättringar och effektiviseringar som är möjliga. Det sägs från utskottet, med anledning av en av våra motioner, att det förra budgetåret genomfördes sådana inventeringar i Hallands, Älvsborgs och Örebro län, och att det f. n. pågår inventeringar i Kronobergs, Jönköpings, Kalmar och Blekinge län. Vad vi är ute efter är att få en samlad bild av de här frågorna. Vi är inte tillfreds och vi anser inte att vårt krav är tillgodosett genom de aktiviteter som nu pågår.

Beträffande vår motion om överförande av viss vattenkraft till staten – det gäller Stora Kopparberg – vill jag säga att det enligt vår uppfattning är synnerligen angeläget att man nu tar ett beslut som förordar initiativ från statens sida i syfte att ta över vattenkraften i Stora Kopparberg. Detta är tvärt emot vad utskottet anser. Kraftverken utgör som bekant numera

huvudkällan till den vinst som gör Stora Kopparberg till ett av landets mest lönsamma företag. Man har nu från Stora Kopparbergs sida successivt dragit sig ur verksamhet som har inneburit stora problem, inte minst då det gäller sysselsättningen. Och på det viset har man gett belägg för hur litet ansvar man egentligen känner för bygden och dess folk. Det finns därför ingen anledning att låta Stora Kopparberg ha kvar den guldkalv som krafttillgångarna utgör, och som gav 227 milj. kr. i vinst förra året, dvs. nästan hälften av hela koncernens resultat. Vi vidhåller alltså kravet i den motionen – att man skall ta över kraftrörelsen i Stora Kopparberg.

Beträffande vinsterna av vattenkraftproduktionen har vi väckt en motion som behandlar produktionsavgifter på vattenkraft. Denna motion har utskottet också avvisat. Den handlar om att man skall tillsätta en utredning angående en överföring av vattenfalls övervinster – det gäller främst de äldre vattenkraftverken som har små produktionskostnader och som i dag gör stora vinster. Vitsen med detta vpk-förslag, som vi f. ö. har fört fram tidigare i olika sammanhang, är att man genom denna överföring skulle få pengar som skulle kunna trygga sysselsättningen i den här landsändan. Man skulle kunna fondera de pengarna och använda dem till sysselsättningsskapande åtgärder i de delar av landet där kraftverken finns. Utskottet har i det sammanhanget hänvisat till att energiskattekommittén håller på att se över olika modeller när det gäller ingripande mot övervinster. Därför avstyrker man detta förslag, precis som man gjorde förra året.

Vi delar emellertid inte utskottets förtroende för att energiskattekommittén verkligen skall komma med något förslag som innebär att övervinsterna tas in till staten och används för de ändamål som jag nyss nämnde. Vi vidhåller därför detta motionskrav.

Herr talman! Till slut vill jag göra några kommentarer till den regionalpolitiska motion som gäller Stockholms län – det avsnitt som avser energi och energitillgångar.

Först vill jag säga att användandet av värme från kärnkraftverket i Forsmark liksom f. ö. också från kärnkraftverken Ringhals och Barsebäck för Stockholms resp. Göteborgs och Malmös värmeförsörjning inte är lösningar som enligt vår mening är realistiska.

När det gäller hetvatten från Forsmark handlar det inte om en mer eller mindre osynlig hetvattentunnel på 12–15 mil – som ibland görs gällande – utan det handlar om en jätteleddning i huvudsak ovan mark och med de konsekvenser som detta kan få för miljön och trafiken. Därtill kommer de stora olycksrisker som under senare tid uppmärksammats i diskussionen om hetvattenledningar och som sammanhänger med det synnerligen stora övertryck som måste finnas för distributionen.

Men det allra väsentligaste är att vi vänder oss emot ett alternativ med fjärrvärme från kärnkraftverk. Ett realiserande av detta alternativ genom hetvattenledningar från Forsmark innebär ju i sak att reaktor Forsmark 3 nästan helt skulle ändras till en kärnvärmeaktor, dvs. en typ av reaktor som enligt folkomröstningen 1980 med utgångspunkt i linje 2 och enligt beslut av riksdagen samma år inte skall få byggas i Sverige.

Vi har i stället i vår motion stött förslaget att man skall göra större satsningar på det s. k. Nynäshamnskombinatet eller, som det också kallas, Nynäsprojektet. Utskottet har i detta sammanhang sagt att läget nu är sådant att oljeersättningsfonden har lämnat stöd för förprojektering av detta projekt. Utskottet finner inte något uttalande från riksdagens sida med avseende på Nynäsprojektet motiverat.

Nu är det en sak att lämna pengar från oljeersättningsfonden för förprojektering. En annan sak är att få ett uttalande från riksdagens sida om inriktningen, mot bakgrund av att det nu tycks finnas en betydande majoritet mot alternativet hetvatten från Forsmark. Det är angeläget att så att säga ge en inriktning beträffande vad man i stället skall satsa på. I detta fall har vi då förordat Nynäsprojektet. Vi är alltså inte heller tillfreds på denna punkt, herr talman, med utskottets förslag, utan vidhåller även i denna del det förslag som vi har framlagt i motionen.

Jag skall med hänsyn till den omfattning som den energipolitiska debatten har fått inskränka mig till detta och yrkar bifall till samtliga vpk-motioner som behandlas i förevarande utskottsbetänkande.

Anf. 30 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Kol kommer vare sig man vill eller ej att delvis bli vårt nygamla energislag. Det har också riksdagen slagit fast genom de riktlinjer för introduktion av kol i Sverige som kammaren antog i fjol. En aktiv kolförsörjningspolitik erfordras för att den planerade kolintroduktionen skall kunna tryggas. När det gäller kol är det emellertid både anmärkningsvärt och paradoxalt att trots att riksdagen fastställt dessa riktlinjer görs inte mycket för att underlätta för kommuner och kraftbolag att komma i gång med koleldade kraftvärmeverk. Sådana planeras i Eskilstuna, Oxelösund, Västerås, Södertälje, Landskrona m. fl. platser.

Det har utan tvivel satsats mycket pengar, kanske miljardbelopp, på att komma ifrån oljeberoendet. De flesta bedömare är överens om att kol åtminstone under en övergångstid är det mest realistiska alternativet till oljan. Men här råder såvitt jag kan bedöma en handlingsförlamning som saknar motstycke. Kanske har detta uppkommit genom påtryckningar från diverse miljögrupper. Det är ju så, herr talman, att det mesta av tillgängliga energikällor möter motstånd – det gäller hela energiområdet med olja, kol, kärnkraft, torv, vattenkraft, flis osv.

Det står helt klart att kol från vissa regioner kan innebära miljörisker genom sitt innehåll av svavel och tungmetaller. Men det finns också möjligheter att hämta mera miljövänligt kol. För detta krävs emellertid en centralhamn för att kunna ta in så stora tonnager att det är ekonomiskt lönsamt.

Delegationen för uppbyggnad av en oljeersättningsfond – OED – har i en underlagsrapport sammanställt kostnader och vilka besparingar som kan göras genom att man satsar på en centralhamn för kol. Besparingarna beräknas uppgå till mellan 150 och 250 milj. kr. per år enligt denna rapport. Därför synes en svensk centralhamn vara ekonomiskt motiverad i ett

nationellt perspektiv, och detta utgör enligt min uppfattning ett viktigt incitament för ett statligt engagemang.

Herr talman! Jag har i ett par motioner föreslagit Landskrona som lämplig plats till vilken kan förläggas en centralhamn för kol. Många menar – och det gör näringsutskottet också – att det inte är riktigt rumsrent att riksdagen uttalar sig för någon bestämd plats för den ena eller den andra verksamheten. Det är möjligt att så är fallet, men jag vill då peka på den långa rad av regionala projekt som förs fram i utskottets betänkande.

Kolhamn till Landskrona har också föreslagits i motion 1131 som är signerad av socialdemokrater från Skåne. Men trots att undertecknare av den här motionen finns i näringsutskottet vill man inte följa upp motionen utan har draperat den i en kapprock genom att kraven i reservationen ändrats till att man skall undersöka förutsättningarna för och behovet av statliga insatser – att detta först måste klarläggas. Man pekar visserligen på att Landskrona i så fall skulle kunna vara lämplig plats, men längre vill man inte sträcka sig, utan i sin reservation hävdar man att underlag inte nu finns för ett ställningstagande till förmån för Landskronaprojektet – som jag fört fram i mina två motioner.

Nu förhåller det sig på det sättet att en eventuell kolhamn i Landskrona inte är något hugskott som tillfälligt kommit fram utan det har pågått planeringar sedan 1975. Förslaget är också baserat på grundliga undersökningar. Jag vill påpeka att regeringen i februari i fjol gav tillstånd enligt byggnadslagen till en utbyggnad av en ny kolhamn i Landskrona. Projektet omfattar farleds- och hamnutbyggnad samt hanteringsutrustning. Investeringarna har beräknats uppgå till 350 milj. kr. Jag utgår, herr talman, från att regeringens tillstånd inte tillkommit på en höft utan vilar på saklig grund, även om dåvarande energiministern i olika tidningsuttalanden gav uttryck för att beslutet tillkommit på andra grunder. Nu har intressenterna i hamnprojektet, nämligen kommunen, Landskrona Finans, Saléninvest, Sydkraft, Landskronas Stuveri AB och Bilspedition beslutat att satsa mellan 4 och 5 milj. kr. på att sätta i gång nämnda förprojektering. Något sådant gör man inte om man inte tror på projektet. Jag tycker att det har ägnats ett mycket förstrött intresse åt kolhamnsprojektet i Landskrona genom den energipolitik som förs här i landet.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande i den här frågan med hänsyn till näringsutskottets negativa skrivning. Det spar nämligen tid. Men jag har ändå velat fästa kammarens uppmärksamhet på de barriärer som man från vissa håll försökt bygga upp när det gäller energipolitiken. Många medborgare konstaterar i dag att det finns motstånd mot nästan allt i det avseendet – mot kärnkraft, olja, flis, vattenkraft, torv och etanol. Mycket talar för att vi med denna försiktighet ökar vårt beroende av andra nationer när det gäller energi.

Jag skall bara beröra Ivar Franzéns anförande här i kammaren. Det är ett typiskt exempel på hur man ständigt säger nej till så gott som alla väsentliga energislag – någon gång måste man faktiskt säga ja.

Anf. 31 NILS ERIK WÅÅG (s) replik:

Herr talman! Jag kan bara slå fast att Sven Munke är väsentligt mycket närmare den socialdemokratiska linjen i energifrågan när det gäller kolförsörjningen än den linje som Per Unckel har deklarerat som moderata samlingspartiets.

Anf. 32 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Det är ett förskräckande exempel på dålig uppmärksamhet, om Sven Munke av mitt anförande har dragit den slutsatsen att centern säger nej till allting. Det var ju precis motsatsen som jag i en lång rad av exempel bevisade i mitt anförande. Det är vi som står för den konstruktiva energipolitiken, framför allt när det gäller att på ett effektivare sätt utnyttja den energi som vi måste ha i landet. Det är ändå resultatet av energianvändningen som är grunden för vår välfärd, grunden för bibehållande av standard osv. Det är det som är målet, inte att maximalt använda energi. Mot den bakgrunden är t. ex. förslaget om en hetvattentunnel till Stockholm ett strålande exempel på en felinvestering i miljardklassen. Det är en satsning på en maximalt ökad energianvändning. Den typen av investeringar kan vi aldrig ställa oss bakom.

Anf. 33 SVEN MUNKE (m) replik:

Herr talman! Ivar Franzén har inte övertygat mig nu, lika litet som han gjorde i sitt huvudanförande.

Anf. 34 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Jag finner fallet ganska hopplöst och avstår därmed från vidare argumentering.

Anf. 35 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Först bara några ord som ligger utanför mitt egentliga anförande. Någon är kanske irriterad över att vi från vpk har anmält så många talare i den här debatten. Det brukar vi normalt inte göra. Anledningen till de många talarna är emellertid att vi anser det viktigt att hålla liv i den här frågan, lika viktigt som det var för några år sedan. Vi har inte heller haft tillfälle att vara med om behandlingen i utskottet. Det är också en anledning till att vi har anmält några fler talare än vi brukar göra.

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 30 innehåller svar på ett stort antal motioner och bland dessa vpk:s partimotion om energipolitiken, som har nr 1140. Jag skall för min del ta upp de delar av denna partimotion som besvaras på s. 46-70 i betänkandet. Mina kommentarer blir i det sammanhanget kortfattade, varför jag i övrigt hänvisar till motionens motivtext.

Jag börjar med rubriken Naturgas. Vi yrkar att förhandlingar snarast tas upp med Sovjetunionen om köp av naturgas och att projektering av en ledning över Ålands hav från Finland till Sverige påbörjas. Utskottet svarar

att alla parter är överens om att uppskjuta förhandlingarna, men att dessa sannolikt kommer att upptas under hösten 1982.

I det oklara läge som råder i fråga om tillgången på och transporten av naturgas i vårt lands omgivning har vi förståelse för att det kan ta viss tid att bestämma sig när det gäller utnyttjande av naturgas i Sverige. Men vi vidhåller att frågan om naturgas som en väsentlig faktor i Sveriges energiförsörjning måste drivas bestämt och att allt måste göras för att ha den beredskap som kan erfordras för att snabbt komma i gång med projekt, så fort som tekniska och ekonomiska förutsättningar föreligger. Vi menar att det inte finns anledning att skjuta upp ett beslut om tillförsel av naturgas via Finland, därför att det kan komma att bli möjligt att få naturgas från norra Norge framdeles.

Från säkerhetssynpunkt torde det vara en fördel att ha tillförsel från flera leverantörer och inte bli beroende av ett enda land. Naturgasen är det mest miljövänliga organiska bränslet och kan dessutom vara råvara för organiska synteser. Därför bör vi se till att naturgas blir en väsentlig del av vår energi- och bränsleförsörjning.

I fråga om vårt yrkande anser utskottet att man kan avvakta och inte göra den framställan till regeringen i frågan som vi kräver. Här vidhåller vi emellertid kravet i vår motion.

Nästa rubrik, som jag nu går över till, gäller kol. Frågan om kolanvändningen har ju nyligen varit uppe till debatt här i kammaren i samband med betänkandet om försurningen. Då behandlades miljöfrågorna kring den svenska kolhanteringen. Här handlar det närmast om hur Sverige skall försörjas med det kol som vi under den närmaste framtiden kommer att använda för främst energiändamål.

Vi kräver i vår motion att samhället skall ha kontrollen över kolförsörjningen. En försiktig användning av kol är nödvändig för att klara värmeförsörjningen, men denna kolanvändning måste vara åtföljd av miljöskyddsåtgärder, som leder till att de miljöstörande utsläppen minskas jämfört med om man skulle ha använt olja.

Vi anser vidare att det inte kan tillåtas att enskilda vinstintressen får styra utvecklingen inom ett så viktigt försörjningsområde. Vi vill också påminna om den skrämdeledebatt som fördes mot linje 3 inför folkomröstningen. Då skrämde man folk för ett "Kolsverige", om kärnkraften avvecklades på tio år. Nu fick man sina tolv kärnkraftverk, men man vill ändå införa kol i en omfattning som kan leda över till ett verkligt "Kolsverige", när kärnkraften väl börjar avvecklas.

Vi motsätter oss inte ett inslag av kol inom ramen för en energiförsörjning där kärnkraften efter hand kommer att avvecklas, men tyngdpunkten måste läggas på hushållning och utveckling av ett energisystem som baseras på många källor. Sker så, bör det gå att undvika att flera stora kolkondenskraftverk måste byggas under 1990-talet.

Det nu aktuella kravet är att det kol vi skall inköpa för landets försörjning upphandlas i samhällelig regi. Det betyder i detta sammanhang att vi anser att riksdagen hos regeringen skall hemställa om importlicenser för kol.

Utskottet finner för sin del inte anledning att göra något annat ställningstagande än förra året, då man gick på avslag. Det gör man således också nu, men vi vidhåller ett, som vi ser det, välmotiverat krav.

Därmed går jag över till rubriken Torv och skogsavfall. Utskottet ger en förhållandevis utförlig redovisning av läget på detta område av energiolitiken. Man påminner om att inriktningen i 1981 års energiolitiska beslut i riksdagen var 6–11 TWh från torv och 25–30 TWh från skogsavfall 1990.

I motionen förordar vi en snabbare utveckling i fråga om nyttiggörande av de inhemska bränslena än vad det energiolitiska beslutet innebär, detta dels för att minska oljeförbrukningen, dels för att motverka expansionen av kol och elvärme. Också här vill vi att hanteringen sker i samhällelig regi genom att det bildas regionala bränslebolag. Vi anser vidare att det gäller att se till att vedråvara, som i första hand lämpar sig för industrin, inte konsumeras som bränsle. Släpps hanteringen i enskilda händer kommer vedråvaran att gå dit där den ger den högsta vinsten, och då är det stor risk att viktig industriell råvara bränns upp.

Utskottet menar att det inte nu finns skäl för någon åtgärd i denna sak och avstyrker sålunda motionen på denna punkt. Vi står fast och driver frågan vidare.

I vad gäller torven, där vi inte har något specifikt motionsyrkande, vill jag säga att det inte skall vara fritt fram för torvtäkt var som helst. Torvtäkter måste föregås av en noggrann planering där nödvändiga miljöhänsyn tas. Ogenomtänkta stora torvtäkter kan leda till betydande miljöstörningar. Uppförs torvtäkterna däremot klokt, torde det gå att avsevärt skatta de mycket stora svenska torvtillgångarna utan särskilda olägenheter för vår yttre miljö.

Därmed övergår jag till nästa rubrik i betänkandet, Alternativa drivmedel. Också här kräver vi en snabbare utveckling än vad det energiolitiska beslutet förutsätter. Vi anser att den utveckling som ändå gjordes under andra världskriget inom landet inte bort läggas ned därför att landet under många år hade tillgång till billig importolja. Det har hela tiden funnits beredskapsskäl som talat för uppehållande och utveckling av både kompetens och kapacitet på detta område. Det är bra att de program som nu är i gång drivs vidare, men vi anser att det är möjligt att gå snabbare fram än vad som nu sker.

I betänkandet lämnas en detaljerad redovisning av vad som gjorts och vad som är på gång. Det är bra att få en sådan redovisning, men det vore ändå bättre om större projekt, som det kombinerade projektet i Nynäshamn, snabbare kunde slututredas och komma till praktiskt genomförande. Den ekonomiska beredskapen i Sverige har ju blivit alltmera problematisk i takt med att vårt utlandsberoende har ökat. En utveckling av alternativa drivmedel innebär en förbättring av vår ekonomiska försvarsberedskap samtidigt som vårt oljeberoende minskas. De alternativa drivmedlen kan dessutom komma från förnybara råvarukällor som inte tar slut.

I fråga om lokaliseringen av produktionen av de alternativa drivmedlen finns flera motioner, som jag för min del inte skall gå in på. Jag inskränker

mig till att markera vårt fasthållande vid kravet på att alternativa drivmedel i form av metanol och etanol skall produceras i en snabbare takt än vad regeringen föreslår och att riksdagen gör hemställan hos regeringen om initiativ härför.

Under nästa rubrik, som gäller Regionala projekt, tar vi upp bl. a. det s. k. Nynäshamnsprojektet. Både i den särskilda motionen nr 1616 och i partimotionen betonas att frågan om energikombinat får en allvarlig och positiv prövning. Vi tror att det går att vinna både tekniska och ekonomiska fördelar genom sådana projekt, om de förbereds och genomförs på ett klokt sätt. Drivs denna fråga på ett medvetet sätt, bör ett sådant kombinat kunna vara i drift redan mot slutet på 1980-talet.

Våra yrkanden i denna fråga avvisas av utskottet med motiveringen att det är en fråga för de berörda kommunerna. Man menar att någon riksdagens åtgärd inte är påkallad. För vår del anser vi att ett riksdagsuttalande är ägnat att driva på utvecklingen i en angelägen fråga och håller fast vid vårt yrkande.

Under nästa rubrik, Energiproduktionen och energianvändning i övrigt, behandlas flera av yrkandena i vår partimotion 1140. Vi föreslår ett program för installation av mottryck i kommunala fjärrvärmeverk och industriella anläggningar. Här redovisar utskottet att produktionen av mottryck mer än halverats sedan år 1980. Det beror antagligen på det överskott på el som kärnkraftsutbyggnaden lett till. Men kärnkraften skall ju avvecklas, och då måste andra källor ersätta den el som därvid i stora steg faller bort. Därför behövs ett program för mottryckskraft, även om utskottet hänvisar till att det verkliga behovet inte skulle inträda förrän på 1990-talet.

Vi yrkar också på att spillvärme skall tillvaratas för uppvärmningsändamål där sådan finns och att detta skall begäras av regeringen. Här hänvisar utskottet till gällande lagstiftning och förutsätter att berörda kommuner rättar sig efter denna. Vi menar att regeringen skall se till att denna lagstiftning verkligen följs, och inte bara skall förutsätta detta.

Vi tar också upp ett krav på ett kommunalt solvärmeprogram. Här hänvisar utskottet till projektet Sol 85, som beräknas vara utvärderat just 1985. Vi menar att forskningen och utvecklingen kan behöva utvidgas och modifieringar göras innan 1985. Kommunerna bör med statligt stöd kunna komma i gång med program för utnyttjande av solvärmen.

Vi tar under den här rubriken också upp frågan om etablering av närvärmesystem. Dessa lokala och småskaliga system med låga vattentemperaturer kan utnyttja flera olika energikällor som finns tillgängliga i just det aktuella området och är särskilt lämpliga för att tillvarata lokal spillvärme, solvärme och värme från värmepumpar. Riksdagen bör därför hos regeringen begära åtgärder för att främja sådana närvärmesystem.

Därmed har jag bara en rubrik kvar, och den gäller Stöd till prospektering efter olja, naturgas eller kol. Här har vi ett krav som är mycket konkret och som för en gångs skull inte avser något nytt utan fasthållande vid gällande rätt. Det gäller här villkoren för att erhålla bidrag ur oljeprospekteringsfonden. Regeringen vill här förbättra villkoren för enskilda bolag i syfte att göra

sökandet mera ekonomiskt intressant. Det vill man göra genom att efterge villkoret att staten skall ha vinstandel i det fall företaget ger vinst. Staten kan fortfarande återfå bidraget om det blir utvinning inom resp. företag, men blir det förlust får staten stå för denna. Blir det vinst, skall staten avstå den till företaget. Det tycker vi inte är riktigt, utan vidhåller att gällande ordning skall bibehållas.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till motion 1981/82:1140 i de delar som jag berört i mitt anförande, i den mån de inte kan anses tillgodosedda i de reservationer som är fogade till utskottsbetänkandet.

Anf. 36 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Det är inte gnället om att det skulle vara alltför många vpk-are uppe i debatten som är orsaken till att jag skall korta ned mitt anförande. Jag vill bara säga att riksdagen vid ett antal tillfällen har uttalat att regeringen bör besluta om uppförande och lokalisering av en försöksanläggning för framställning av metanol. Det handlar såvitt jag har uppfattat det hela om en större försöksanläggning.

Något beslut om en sådan anläggning har ännu inte fattats av regeringen, och jag tycker att det nu skulle vara dags att riksdagen gör ytterligare ett uttalande, bl. a. innebärande att denna försöksanläggning lokaliseras till Söderhamns kommun. Jag har tidigare från denna talarstol lämnat argument för att just Söderhamns kommun skulle vara lämplig för den här försöksanläggningen. Jag skall därför inte nu upprepa de argumenten – de finns i riksdagens protokoll.

Jag hemställer om bifall till motion 685 yrkande 2.

Anf. 37 FILIP JOHANSSON (c):

Herr talman! I detta utskottsbetänkande behandlas också motion 1479 av mig och Arne Lindberg. Jag har väckt samma motionskrav under ett flertal år, och dess syfte är att de vinster som Vattenfall inhöstar från vattenkraften i Lule älv och som, enligt vad man nu vid högskolan i Luleå har räknat fram, uppgår till ca 2 miljarder per år, åtminstone till någon del skulle stanna i länet och medverka till att stötta upp en del av de basindustrier som där finns och som har svårigheter.

Jag har väckt motionskravet mot bakgrund av att praktiskt taget alla andra energiföretag i landet som har vattenkraft på sitt program – och de gör betydande vinster på sin verksamhet – låter vinsterna stanna kvar inom företaget, i den bygd och i den region där det är beläget. På det sättet ger de en styrka åt de industrier och den bygd där de är belägna.

Men de utomordentligt stora vinster som Vattenfall får ut av vattenkraften i Lule älv går till statens kassa och används väl till sin huvuddel för att bygga upp de kärnkraftverk som är under uppförande runt om i landet. Det har aldrig gått att få gehör för den här motionen. Centerpartisterna har i utskottet varit ensamma om att reservera sig för ett bifall till de krav på en utredning som vi har ställt i den här frågan.

Jag var säker på att motionen skulle vinna gehör i år. Men dagen efter det att motionen väckts var det ett stort pådrag i Luleå. LO och socialdemokraterna framhöll att man skulle rädda Norrbotten genom att skapa jobb med elkraftspengar. Man sade klart ifrån att av de vinster som jag tidigare nämnt och som uppgår till ca 2 miljarder kronor per år skulle under 1980-talet 13 miljarder användas för att skapa tillräckligt med jobb. Det är klart att jag var tillfredsställd när detta redovisades i tidningarna. Jag var t. o. m. utomordentligt tillfredsställd när man skrev att socialdemokraterna i Norrbotten anser att det är bättre att låta Vattenfalls vinster stanna i länet än att sänka arbetsgivaravgifterna i norr, som regeringen föreslår. Jag hade definitivt inget att anmärka emot detta. Men det gick bara en vecka så var det ett lika stort pådrag igen, men nu förstärkt med Ingvar Carlsson från partistyrelsen. Även denna gång skulle man rädda Norrbotten. Man sade att det blir en miljardsatsning i Norrbotten om socialdemokraterna vinner valet. Men nu skulle man inte använda Vattenfalls pengar. Nej, nu skulle man sänka arbetsgivaravgiften. Det skulle räcka med halva beloppet, 6,5 miljarder kronor.

Detta vittnar om att det inte finns särskilt stor anledning att hoppas på ett stöd för motionen. Ett sådant hade jag ju hoppats på, efter det första utspelet. Jag kan inte låta bli att framhålla att nog vore det väl rimligt att Vattenfall använde en del av sina vinster i Norrbotten. Tyvärr torde jag inte få uppleva den situationen.

Ytterligare en älv – Kalixälven – skall ju byggas ut. Från socialdemokratisk sida säger man att då skall de aktuella vinsterna användas. Men utbyggnaden är ännu inte projekterad, och inget beslut om utbyggnad föreligger. Följaktligen kommer det att ta lång tid innan vi får några vinster från den älven.

Jag kan inte undgå att ta tillfället i akt och säga följande. När man stärker näringslivet i andra delar av landet med vinster av precis samma slag som Vattenfall tar från Norrbotten, så är det riktigt. Jag har inget emot att t. ex. SCA stärker sin ställning i Norrbotten med vinster som man tar från sina vattenfall. Men jag tycker att det vore helt rimligt om samma ordning gällde de vattenfall som är i statens ägo.

Herr talman! Mot bakgrund av detta yrkar jag bifall till reservation 6 vid näringsutskottets betänkande.

Anf. 38 FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Egentligen hade jag inte tänkt gå upp i debatten. Men Filip Johansson riktade angrepp mot socialdemokraterna och deras sysselsättningspolitik i Norrbotten och mot utnyttjandet av Vattenfalls pengar som jag måste kommentera något.

Det är ju så att det bara är några veckor sedan regeringen konfiskerade en del av Vattenfalls pengar som hade stannat i Jokkmokks kommun. Även om det fanns regler om att en del Vattenfallspengar skulle stanna i Norrbotten, så hjälper ju inte det när vi har en regering som fattar beslut om att pengar skall tas ifrån kommunerna. I det här fallet gäller det ju Jokkmokks

kommun. Man måste ha en helhetssyn på politiken.

Filip Johansson kommer under de närmaste dagarna och veckorna att ha möjlighet att bidra till en ökning av sysselsättningen i Norrbotten genom att rösta på de socialdemokratiska reservationer som kommer att presenteras och som tar upp just situationen i vårt län och behovet av statliga insatser. Mot bakgrund av att nationen i många tiotal år har tagit ut resurser från länet som har gått till statskassan och därmed varit en tillgång för hela nationen, anser vi socialdemokrater att det är viktigt att staten ställer upp och tar sitt ansvar för Norrbotten. Jag hoppas att Filip Johansson, för att levä upp till det som han sade i sitt inlägg, kommer att stödja de förslag som vi har presenterat och som kommer att behandlas framöver. Det är bra att han är på rätt bog och anser att staten har ett ansvar för Norrbotten.

Anf. 39 FILIP JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag kan förstå att det inte är särskilt intressant för Frida Berglund att försvara detta betänkande från näringsutskottet. Det hade varit bättre, om Ingvar Svanberg hade skött den uppgiften.

De pengar som Frida Berglund säger att man har tagit av bl. a. Jokkmokk kommer kommunen – vilket Frida Berglund mer än väl vet – att få kompensation för. Huruvida kommunen hade kompenserats om socialdemokraternas förslag om att frysa dessa pengar hade gått igenom känner jag faktiskt inte till. Men beslutet är sådant att Jokkmokks kommun kommer att kompenseras för de pengar som man hittills har förlorat till följd av detta beslut.

Det hade varit naturligare, Frida Berglund, om ni hade fortsatt att arbeta efter uttalandet från vecka 1 och inte kallat till ett nytt stort uppåd vecka 2 i samma månad för att ta tillbaka allt vad ni sade den första veckan. Vid det första sammanträffandet hade ni 13 miljarder i er hand som ni skulle använda för att skapa jobb i Norrbotten. Detta slog ni upp med mycket stora rubriker i tidningen. Men veckan efteråt räckte det med 6,5 miljarder, således halva beloppet. Och då skulle ni inte ta Vattenfalls pengar.

Jag är ändå i viss mån tillfreds med att ni i uttalandet från den andra veckan slår fast att ni skall ta vara på Vattenfalls vinster i framtiden. Men skall vi vänta på dessa pengar, kommer det att gå så många år att de basindustrier i Norrbotten som nu ligger illa till hinner kollapsa. Jag trodde faktiskt inte att det var avsikten.

Anf. 40 TALMANNEN:

Innan jag ger Frida Berglund ordet, fäster jag uppmärksamheten på att vi diskuterar energipolitiken.

Anf. 41 FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Jokkmokks kommun har betytt mycket för energiförsörjningen i landet. På de vinster som Vattenfall har gjort har man betalat en liten del i skatt, som nu i stor utsträckning konfiskeras till följd av regeringens förslag.

När det gäller möjligheterna att få tillbaka pengar av regeringen kunde vi i går läsa att alla de löften som den borgerliga regeringen avgav nu betyder mycket litet för regeringen. När kommunen uppvaktade regeringen och ville ha kompensation sade man: Vi har inga pengar. Kommunen fick ingenting. Det är på samma sätt när det gäller energipolitiken som med alla andra löften så många gånger tidigare.

När det gäller energipolitiken och Vattenfalls pengar är det viktigt att komma ihåg att Vattenfalls vinster har gått till den gemensamma statskassan, och de har betytt väldigt mycket för landet. Därför är det viktigt att staten känner ett ansvar för den länsdel som har producerat mycket elkraft och också ställer upp för den. Om vi inte skall hamna i den situation som Filip Johansson beskriver här, när olika konkreta förslag till förbättringar av sysselsättningsläget i Norrbotten kommer fram, är det viktigt att Filip Johansson och de övriga borgerliga ledamöterna tar sitt ansvar och lever upp till det som de här talar om.

Anf. 42 FILIP JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag skall försöka hålla mig till den reservation som jag har yrkat bifall till och som gäller just Vattenfalls vinster. Låt mig bara konstatera att det för mig vore betydligt bättre om Vattenfalls vinster stannade i regionen, på samma sätt som andra vattenkraftsföretags vinster. Jag säger detta mot den bakgrunden, att när vi skall skaffa pengar till basindustrier, som också är i statens ägo och som sviker och inte fyller de ekonomiska kraven av olika anledningar, är det i denna kammare nästan fråga om nådebröd när pengarna skall tas från statskassan. Det vore följaktligen bättre att gå på den linje som jag här har anvisat och som jag vet att också massor av socialdemokrater i Norrbotten ställer upp för, bl. a. LO, som t. o. m. har uppvaktat statsministern i detta ärende. Det hade varit ett bättre sätt att skaffa underlag för de statsföretag som f. n. sviktar i den bygd som är vår.

Överläggningen var härmed avslutad.

Uttalande om beslut enligt villkorlagen

Utskottets motivering godkändes med 240 röster mot 71 för godkännande av den i reservation 1 av Johan Olsson m. fl. anförda motiveringen. 1 ledamot avstod från att rösta.

Allmänna riktlinjer (mom. 1-5)

Mom. 1 b (nya och alternativa energikällor)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 18 för motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (energiushållningslag och koncessionssystem)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 18 för motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Kärnkraft (mom. 6–23)

Mom. 7 (kärnkraftsblocket Forsmark 3)

Utskottets hemställan bifölls med 293 röster mot 19 för motionerna 1056 av Oswald Söderqvist och 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 8 (kärnkraftsblocket Oskarshamn 3)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 18 för motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 9 (kärnkraftverket i Barsebäck)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, bifölls med acklamation.

Mom. 10 (utnyttjande av kärnkraftverken i Forsmark, Oskarshamn och Ringhals)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 18 för motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 11 (kärnvärmereaktorer)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 19 för hemställan i motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 240 röster mot 71 för godkännande av den i reservation 2 av Johan Olsson m. fl. anförda motiveringen. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 12 (ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 18 för motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 13 (allmänt förbud mot avtappning av hetvatten från kärnkraftverk)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 19 för motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 14 (hetvattenledning från Forsmark)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 19 för motionerna 204 av Oswald Söderqvist m. fl. och 1616 av Tommy Franzén m. fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 18 (filterkammare vid kärnkraftverken)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 18 för motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 20 (upparbetning av använt kärnbränsle)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 72 för reservation 3 av Johan Olsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 21 (forskning och utveckling rörande använt kärnbränsle)

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 4 av Johan Olsson m. fl. med 72 röster mot 19 för motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 212 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 240 röster mot 72 för reservation 4 av Johan Olsson m. fl.

Mom. 22 (Cogéma-avtalet)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 18 för motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Vattenkraft (mom. 24–31)**Mom. 26** (inventering av mindre vattenkraftsresurser)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 18 för motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 28 (stöd för utbyggnad av små vattenkraftverk)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 73 för reservation 5 av Johan Olsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 29 (förstatligande av Stora Kopparbergs Bergslags AB:s kraftrörelse)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 18 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1493 av Lars Werner m. fl.

Mom. 30 (utnyttjande för lokala ändamål av vinstmedel från vattenkraftsproduktion)

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 6 av Johan Olsson

m. fl. med 63 röster mot 18 för motion 212 av Eivor Marklund m. fl. 232 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 239 röster mot 73 för reservation 6 av Johan Olsson m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls:

Eltaxor (mom. 32–36)

Mom. 32–35

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 36 (fasta prisrelationer mellan olika energislag)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 155 för reservation 7 av Ingvar Svanberg m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Olja (mom. 37–45)

Mom. 37 (oljeprispolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 68 för reservation 8 av Margaretha af Ugglas m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 39 (avveckling av Svenska Petroleum AB)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 68 för reservation 9 av Margaretha af Ugglas m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 42 (katalytisk kracker)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 154 för reservation 10 av Ingvar Svanberg m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 43 (det statliga oljelagringsprogrammet)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 18 för motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 44 (Hargshamnsprojektet)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 1055 av Oswald Söderqvist i motsvarande del, bifölls med acklamation.

Mom. 45 (överförande av den privata oljeindustrin i samhällelig och kooperativ ägo)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 18 för motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Naturgas (mom. 46–50)*Mom. 46* (utvärdering av Sydgasprojektet)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 68 för reservation 11 av Margaretha af Ugglas m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 48 (naturgasimport från Sovjetunionen)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 18 för motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Kol (mom. 51–53)*Mom. 51* (importlicenser för kol)

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 12 av Ingvar Svanberg m. fl. med 152 röster mot 19 för motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 141 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 156 röster mot 155 för reservation 12 av Ingvar Svanberg m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 52 (vissa åtgärder för att främja kolutnyttjande)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 155 för reservation 13 av Ingvar Svanberg m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 53 (centralhamn för kolimport)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 155 för reservation 14 av Ingvar Svanberg m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Torv och skogsavfall (mom. 54–58)*Mom. 54–57*

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 58 (regionala bränslebolag)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 18 för motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Alternativa drivmedel (mom. 59)*Mom. 59 a* (inhemsk drivmedelsproduktion)

Utskottets hemställan bifölls med 293 röster mot 18 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna 1140 av Lars Werner m. fl. och 1616 av Tommy Franzén m. fl. i motsvarande delar. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 59 d (metanolframställning i Söderhamn)

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 26 för motion 1605 av Bertil Måbrink i motsvarande del.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Regionala projekt (mom. 60–68)

Mom. 60 (åtgärder på energiområdet i Stockholms län)

Utskottets hemställan bifölls med 293 röster mot 18 för motion 1616 av Tommy Franzén m. fl. i motsvarande del.

Mom. 61 (energikombinat)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 18 för motionerna 1616 av Tommy Franzén m. fl. och 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Mom. 62 (utnyttjande av spillvärme från vissa skogsindustrier i Uppland)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 1055 av Oswald Söderqvist i motsvarande del, bifölls med acklamation.

Mom. 63–68

Utskottets hemställan bifölls.

Energiproduktion och energianvändning i övrigt (mom. 69–74)

Mom. 69 (översyn av elsektorns organisation m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 155 för reservation 15 av Ingvar Svanberg m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 70 (program för mottrycks kraft)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 18 för motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 71 (utnyttjande av industriell spillvärme i allmänhet)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 18 för motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 72

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 73 (kommunala solvärmeprogram)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 18 för motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 74 (närvarmesystem)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 18 för motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Oljeersättningsfonden (mom. 75–78)

Mom. 75–77

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 78 (villkor för och administration av stöd från oljeersättningsfonden)

Utskottets hemställan bifölls med 248 röster mot 64 för reservation 16 av Johan Olsson m. fl.

Övrigt (mom. 79–89)

Mom. 79 a (stöd till projektering efter olja, naturgas eller kol)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 18 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 81 a (ett vindkraftverk i Forsmark)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 1055 av Oswald Söderqvist i motsvarande del, bifölls med acklamation.

Mom. 81 b (byggande av ytterligare vindkraftverk)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 18 för motion 1140 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 88 (industripolitiska åtgärder på energiteknikens område)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 155 för reservation 17 av Ingvar Svanberg m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

6 § Revisors kompetens m. m.

Föredrogs lagutskottets betänkande 1981/82:38 om revisors kompetens m. m. (prop. 1981/82:171).

Anf. 43 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! I onsdags fick vi uppleva hur företrädarna för de icke-solidariska partierna, med landets statsminister i spetsen, förkunnande att genomförandet av försäkringar av tryggheten vid sjukdom är en helt nödvändig åtgärd för att avhjälpa landets ekonomiska ohälsa. Snart kommer vi av samma icke-solidariska partier att få höra att människor som mist sina jobb måste nöja sig med försämrad arbetslöshetsersättning, om vi skall kunna återskapa balans i samhällsekonomin.

Nr 160

Fredagen den
28 maj 1982

Revisors kompetens m. m.

Sjuka, arbetslösa och andra socialt svaga grupper kläms åt, utan att regeringen tycks hysa några större bekymmer för konsekvenserna av den sociala nedrustningen. Men när det gäller att klämma åt de grupper i samhället som antingen in absurdum utnyttjar skattelagstiftningens ofullkomligheter eller genom direkt ekonomisk brottslighet övervältrar bördor på andra samhällsmedborgare, då är den borgerliga reformviljan svag och ofta t. o. m. obefintlig.

Den ekonomiska brottsligheten förorsakar samhället ett årligt skattebortfall på mellan 14 och 20 miljarder kronor. Den "svarta ekonomin" beräknas omsätta drygt 30 miljarder kronor årligen. Det är ungefär lika mycket som staten får in i inkomstskatter under ett år. De som ytterst drabbas av detta skattebortfall är naturligtvis alla de som solidariskt uppfyller sina förpliktelser gentemot samhället och därmed också gentemot andra samhällsmedborgare.

Allt fler börjar inse att ett effektivare utnyttjande av revisorsfunktionen skulle vara ett viktigt instrument för att motverka ekonomisk brottslighet. Genom att förbättra revisionens kvalitet och stärka revisorns självständighet skulle vi emellertid sannolikt inte bara uppnå en smidigare kontroll av att företagen verkligen betalar in skatter och avgifter. Lika viktigt är att bättre tillvarata revisorernas kunskaper och erfarenheter i syfte att stärka företagens ekonomiska ställning. Detta gäller inte minst småföretagen, där en betydande del av revisionerna utförs av personer med bristfälliga kvalifikationer. I mindre företag saknas över huvud taget ofta den administrativa och ekonomiska kompetens som utgör en absolut förutsättning för en sund företagsutveckling.

Regeringens proposition om revisors kompetens bygger i allt väsentligt på socialdemokratiska förslag om hur man skulle kunna förstärka revisorsfunktionen i företagen.

Redan för två år sedan föreslog vi att kvalificerad, dvs. auktoriserad eller godkänd, revisor skulle finnas i alla aktiebolag. I dag gäller denna regel enbart för de större aktiebolagen. Som stöd för vår uppfattning återropade vi bl. a. en undersökning utförd av brottsförebyggande rådet. Föreningen Auktoriserade revisorer konstaterade att tillgången på kvalificerade revisorer redan hösten 1979 var tillräcklig för att snabbt täcka efterfrågan i alla aktiebolag.

Två gånger har den borgerliga riksdagsmajoriteten avvisat våra förslag om införande av kvalificerad revisor i samtliga aktiebolag. Men sedan kommerskollegium – som är tillsynsmyndighet för revisorerna – i en ny undersökning bekräftat vad vi visste redan 1979, har regeringen nu äntligen samlat sig till en lösning som på just denna punkt i allt väsentligt tillmötesgår de socialdemokratiska kraven på en kvalitetsförbättring av företagsrevisionen i de små och medelstora företagen.

Att våra krav är väl underbyggda stöds av en rad faktauppgifter. Antalet kvalificerade revisorer stiger med 1 000 de närmaste åren, vilket enligt kommerskollegium är en försiktig bedömning. Antalet revisorsassistenter – som i praktiken utför en stor del av de valda revisorernas arbete – kan i dag

uppskattas till ca 10 000. Examinationen från våra högskolor är dessutom hög. Ungefär 4 500 har utexaminerats under den senaste tioårsperioden, och f. n. genomgår ca 1 200 personer denna utbildning på högskolenivå.

I motion 2441 föreslås dels att övergångstiden skall begränsas till tre år, dels att övergångsbestämmelserna utformas så, att kravet på kvalificerad revisor införs stegvis genom att knytas till storleken på bolagets bundna egna kapital. Enligt vår uppfattning inger det naturligtvis betänkligheter att den femåriga övergångstid som föreslås i propositionen innebär att bidrag från de kvalificerade revisorerna i kampen mot den tilltagande ekonomiska brottsligheten i många mindre bolag kan påräknas i praktiken först våren 1988. Å andra sidan kan man inte bortse från behovet av en rimlig övergångstid för att de revisorer som i dag inte är kvalificerade skall få möjligheter att komplettera sin teoretiska och praktiska utbildning, så att de kan erhålla auktorisation eller godkännande. När vi nu äntligen har fått gehör för vårt huvudkrav på kvalificerad revision i samtliga aktiebolag kan vi således ställa oss bakom regeringförslaget på den här punkten.

Härutöver innehåller propositionen emellertid inte ett enda förslag som är ägnat att stärka revisorernas ställning i företagen. Det under många år framförda kravet från vår sida på opartisk företagsrevision avvisas än en gång av den borgerliga utskottsmajoriteten i synnerligen krystade ordalag.

Å ena sidan erkänner man att det är nödvändigt att revisorn intar en självständig ställning gentemot dem för vilka han skall revidera och att principiella invändningar kan riktas mot att revisorn, framför allt i fåmansbolag, i praktiken utses av dem han skall granska. Men sedan kommer snabbt reträtten. Såvitt framgår av gjorda utredningar, säger man, har nuvarande ordning inte inneburit några mer betydande nackdelar när det gäller revisorernas möjligheter att opartiskt granska företagen.

Eftersom denna fråga inte har behandlats särskilt i några mer ingående undersökningar, är det onekligen svårt att förstå att de borgerliga partierna inte ens vill lämna det lilla bidrag till kampen mot den ekonomiska brottsligheten, som det innebär att de ställer sig bakom vårt förslag om en översyn av företagsrevisionen. Denna översyn skall då omfatta frågan hur revisorn kan ges en självständigare ställning i förhållande till styrelse, verkställande direktör och bolagsstämman, men det skall också ägnas intresse åt revisorns rapportering, revisionens inriktning, innehåll och omfattning.

Också på ett par andra punkter är den borgerliga majoritetens avvisande av socialdemokratiska reformförslag på revisionens område avslöjande. Det gäller bl. a. preskriptionsregeln. Denna innebär i sin nuvarande utformning att kommerskollegium inte kan vidta disciplinär åtgärd i form av varning mot en försumlig revisor, om försummelsen är äldre än två år. Regeln tillämpas med stöd av en kammarrättsdom från 1975, en dom som f. ö. inte var enig. Bestämmelserna om revisors disciplinära ansvar är i övrigt nästan ordagrant hämtade från reglerna om advokaters ansvar för fel och försummelser. Att som utskottsmajoriteten gör, dels motivera kommerskollegiets handlingsätt med en sju år gammal oenig kammarrättsdom, dels jämföra revisorernas ställning i detta avseende inte med advokater utan med sjukhusanställda och

Revisors kompetens m. m.

andra offentligt anställda, förefaller i sanning mycket långsökt.

De disciplinära ärenden som inkommer och prövas av kommerskollegium består till stor del av skatteärenden. Dessa är oftast äldre än två år. I praktiken innebär alltså dagens ordning att de flesta disciplinära ärenden hos kommerskollegium – nämligen det alltmer ökande antalet skatteärenden – ägnas stora utredningsresurser, utan att det leder till några berättigade disciplinära ingripanden från kollegiets sida. Detta förhållande bör föranleda en översyn av kollegiets handläggning av disciplinära ärenden. Det får nämligen från juridisk synpunkt anses synnerligen anmärkningsvärt att kommerskollegium prövar preskriberade ärenden. Någon preskriptionsregel för revisors försumligheter bör lika litet som för advokaters del tillämpas av kommerskollegium.

Revisors granskning av företagets räkenskaper och ledningens förvaltning har bl. a. till syfte att ge borgenärer, anställda, samhället och aktieägarna en rättvis bild av företagets ekonomiska ställning och resultat. I granskningen ingår bl. a. att tillse att företaget sköter sina åligganden gentemot samhället genom inbetalning av skatter och avgifter.

Anmärkningar av allvarligare slag mot företaget skall i särskilt angivna fall anges i revisionsberättelsen. Enligt vår uppfattning är det lika rimligt att revisorn antecknar att företaget fullgjort sina skyldigheter enligt skatte- och uppbördsförordningen. Inte minst mot bakgrund av den oroväckande utvecklingen när det gäller restförda skatter och avgifter talar mycket starka skäl för en sådan ordning, som ju inte i praktiken innebär någon utvidgning av revisorns granskningskyldigheter.

Vad jag har anfört beträffande preskriptionstid i disciplinära ärenden samt anmärkning i revisionsberättelsen bör ingå i den allmänna översyn av företagsrevisionen som jag tidigare talat om.

Även om vi inte reserverat oss till förmån för förslaget i motion 2441 om revisorns upplysningsskyldighet i samband med misstanke om brottslig gärning, finns det skäl att påpeka att den ändring i rättegångsbalken som innebär att den tidigare inskränkningen i vittnesplikten för bl. a. revisorer undanröjts ingalunda betyder att revisorerna regelmässigt hörs under förundersökning. Så sker endast när synnerliga skäl föreligger. Att revisor hörs som vittne förekommer således nästan uteslutande i de fall åtal väckts och domstolsförhandling inletts. Med hänsyn till behovet av att få fram ett tillräckligt beslutsunderlag för att kunna väcka åtal talar starka skäl för att polis och åklagare kan höra revisor redan under förundersökning och att detta blir huvudregel. Detta kan lämpligen övervägas i samband med en allmän översyn av företagsrevisionen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Anf. 44 MARGOT HÅKANSSON (fp):

Fru talman! Att Bengt Silfverstrand börjar sitt anförande med att åberopa karensdagarna är något märkligt, och att han dessutom säger att övriga partier i riksdagen är osolidariska vittnar faktiskt om rätt dåligt omdöme.

I lagutskottets betänkande 38 behandlas regeringens proposition 1981/

82:171, i vilken framläggs förslag om ändring i aktiebolagslagen. Förslaget innebär att det skall finnas en kvalificerad revisor, dvs. en auktoriserad eller godkänd revisor, i alla aktiebolag.

Vidare föreslås att bestämmelserna om anmälan av aktieinnehav i 8 kap. 5 § aktiebolagslagen inte längre skall avse bolagsledningen i börsnoterade bolag och att bolagsstyrelsen skall kunna delegera sina åligganden vid aktietilldelning till enskild styrelseledamot.

De nya bestämmelserna föreslås, om de vinner riksdagens gillande, träda i kraft den 1 januari 1983. Beträffande äldre aktiebolag föreslås dock kravet på kvalificerad revisor inträda först efter utgången av år 1987.

I betänkandet behandlas tre motioner som väckts med anledning av propositionen och två som väckts under den allmänna motionstiden.

Frågan om tillsättande av auktoriserad revisor i alla aktiebolag har under senare år flera gånger prövats av riksdagen och redovisats i lagutskottets betänkanden 1980/81:4, 28 och 33.

I betänkande 1980/81:4 anförde utskottet att man borde överväga möjligheten att införa kvalificerad revision i alla aktiebolag. Kommerskollegium fick då i uppdrag av regeringen att göra en undersökning av tillgången på kvalificerade revisorer. Bengt Silfverstrand sade i det sammanhanget att det helt och hållet är socialdemokraternas motion som ligger bakom detta, och enligt hans förmenande fanns det tydligen ingen anledning att från regeringens sida ta initiativ till att bekämpa den ekonomiska brottsligheten och förbättra revisorernas villkor. Så är alltså inte fallet. På grundval av denna undersökning och övriga synpunkter som framkommit föreslås nu i propositionen att alla aktiebolag fr. o. m. den 1 januari 1983 skall ha minst en kvalificerad revisor.

För befintliga bolag föreslås dock en övergångstid på fem år, innan skyldigheten att ha kvalificerad revisor inträder. Härigenom tillgodoses delvis önskemålet i motion 1582 från vpk, yrkande 5.

Med anledning av ett par enskilda socialdemokratiska motioner har vid lagutskottets betänkande fogats en reservation från socialdemokraterna i utskottet. Den reservationen har ju Bengt Silfverstrand här utförligt redogjort för. I reservationen anför socialdemokraterna att den grundläggande svagheten i företagsrevisionen ligger i det sätt på vilket revisorn utses och entledigas i ett företag.

Majoriteten i utskottet anser att vissa principiella invändningar naturligtvis kan riktas mot att revisor utses av dem han skall granska. Detta gäller i synnerhet fåmansbolagen.

Brottsförebyggande rådet anser dock att den nuvarande ordningen inte har inneburit några mer betydande nackdelar när det gäller revisorernas möjligheter att opartiskt granska företagen. Det kan också vara svårt att för tillsättande av revisorer hitta andra former som har möjlighet att fungera på ett bra sätt.

Ett viktigt inslag att tillvarata är det förtroendefulla samarbete som i dag i allmänhet råder mellan företag och revisorer. Företagsrevisionen har också redan i dag stora befogenheter att motverka ekonomisk brottslighet genom

Fredagen den
28 maj 1982

Revisors kompetens m. m.

den år 1980 genomförda utvidgningen av revisors uppgiftsskyldighet. Det beslut som i dag kommer att fattas, att kvalificerad revisor skall finnas i alla aktiebolag, kommer med all säkerhet att stärka revisorernas ställning och förbättra företagsrevisionen.

Företagsbeståndskommittén har också i sitt slutbetänkande lagt fram vissa förslag om revisorernas verksamhet. Betänkandet är nu föremål för remissbehandling och överväganden inom budgetdepartementet. Vidare behandlas revisorernas uppgifter i vad avser bekämpande av ekonomisk brottslighet i den samrådsgrupp inom regeringskansliet som samordnar regeringens insatser mot den ekonomiska och organiserade brottsligheten.

Mellan Föreningen Auktoriserade Revisorer och riksskatteverket pågår också, som Bengt Silfverstrand vet, överläggningar om revisorns roll i skatte- och uppördssystemet. Utskottets majoritet anser också att ett mer långtgående krav på ett förlängt disciplinansvar för auktoriserad eller godkänd revisor, som socialdemokraterna kräver i sin reservation, ej kan anses vara befogat.

Revisorerers ställning kan inte jämföras med advokaters. En revisor har sin auktorisation i fem år. Detta är inte fallet för advokatkåren. Handlar en revisor olämpligt eller klandervärt, får han riskera att inte bli godkänd för en ny period.

Till sist anför utskottet i sin skrivning att revisorn skall iakttä såväl aktieägarnas som de anställdas, borgenärernas och det allmännas intressen. Detta är en nog så viktig och grannliga uppgift, och därför är det angeläget att revisorernas ställning och kompetens stärks, som nu sker om riksdagen i dag antar lagutskottets hemställan i dess betänkande 1981/82:38, till vilken jag yrkar bifall i alla delar och därmed avslag på den socialdemokratiska reservationen.

Innan jag slutar mitt anförande kanske jag skulle säga att de motioner som väckts från folkpartiets och från moderaternas sida som berör detta ärende ju också har behandlats i utskottet. Motionerna går ut på lättnad i kraven på viss praktisk utbildning för revisorer, och motionerna får ett visst gehör i utskottets betänkande. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan också på den punkten.

Anf. 45 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! Det är alldeles riktigt att det är en klar förbättring att man nu inför bestämmelser om att kvalificerade revisorer skall finnas i samtliga aktiebolag – det har vi inte förnekat. Men detta ger ett mycket begränsat bidrag till kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Man måste vara realist och inse det. Den uppfattningen har faktiskt också vederbörande tillsynsmyndighet. Man noterar t. ex. att brotten i aktiebolag troligen kommer att minska, men man noterar också att revisionen på ett helt annat sätt än i dag måste inriktas på att uppdaga skattebrott. Det är förvånansvärt att Margot Håkansson inte med ett ord nämner detta och knappast heller kommenterar preskriptionstiden.

Vi har alltså ett klart belägg för att kommerskollegium i dag med de regler som gäller tvingas syssla med helt meningslösa utredningar, eftersom man har denna korta preskriptionstid. Man kan alltså inte ta itu med de viktiga skattebrotten. Det var just det syftet vi hade. Skall man komma åt den ekonomiska brottsligheten måste man ta itu med skattebrotten. Detta syfte når man inte med regeringsförslaget. Det är djupt beklagligt att majoriteten avvisar våra förslag på dessa punkter.

Anf. 46 MARGOT HÅKANSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag har faktiskt inga ambitioner att göra Bengt Silfverstrand nöjd med min replik. Bengt Silfverstrand använder sig av dels högt tonläge, dels väldigt mycket osakligheter. Han anser att det enbart är socialdemokraterna som vill bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Så är ju icke fallet, Bengt Silfverstrand.

Jag kan också höja rösten i det här fallet. Ni hade regeringsmakten i 44 år före 1976. Varför i all sin dar har inte detta ordnats upp förut? Det har hänt ganska mycket på detta område sedan 1976.

Detta är ändå ett viktigt steg för att förbättra revisorernas ställning. Jag betonade i mitt anförande i flera meningar allt det övriga arbete som pågår i olika utredningar för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten och stärka revisorernas ställning.

Är det enligt Bengt Silfverstrand meningen att revisorerna i första hand skall vara något slags skattefogdar? Lämna mig ett besked på den punkten! I slutet av mitt anförande sade jag också att revisorerna skall betjäna väldigt många olika intressen. Det måste de göra i fortsättningen också.

Anf. 47 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! För att det inte skall bli så ensidigt att bara våra röster skall höras, vill jag komplettera med en annan röst. Chefen för Ackordscentralen, Sven Åvall, tillika ledamot av Revisorsnämnden och kommerskollegium, skriver i senaste numret av tidskriften JUSFK:

”Preskriptionstiden är på tok för kort och frågan är om det är rimligt med preskription för revisorer. För advokater t. ex. finns ingen preskriptionstid, om de bryter mot advokatsamfundets regler.”

Jag noterar, Margot Håkanson, att vi har starkt stöd för våra uppfattningar på dessa punkter. Jag konstaterar också att folkpartiets och de andra borgerliga partiernas intresse för att angripa skattebrotten är synnerligen svagt, för att inte säga obefintligt.

Anf. 48 MARGOT HÅKANSSON (fp) replik:

Fru talman! Det är fullständigt fel, och jag förstår att Bengt Silfverstrand undviker att svara på min fråga om vad som gjordes före 1976 för att ordna denna fråga. Detta hade kunnat göras för länge sedan. Det måste vara besvärande att det sedan 1976 gjorts mera för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten än man gjort tidigare. Ni hade faktiskt ganska många år på er, om man skall vara rättvis.

Fredagen den
28 maj 1982

Revisors kompetens m. m.

Anf. 49 PER ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! I vpk-motionen 1981/82:1578 tas den ekonomiska brottsligheten i samhället upp, och en rad åtgärder mot denna brottslighet föreslås. Motivtexten till en rad åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten finns samlade i motion 1578. Med stöd av denna motivtext finns nio yrkanden utlagda i motion 1582. Av dessa yrkanden behandlas yrkande nr 5 i det nu föreliggande betänkandet, nr 38 från lagutskottet. I detta yrkande hemställs att riksdagen som sin mening skall ge till känna vad som i motion nr 1578 anförts om att införa nya regler beträffande revisorsverksamheten.

Vad är det då som anføres i motionen och som vi vill ge regeringen till känna? Jo, vi förordar att revisorernas ställning snarast utreds. Vi menar att rådande ordning, där revisor i företag utses av bolaget självt, inte är tillfredsställande. Vi kräver därför att revisor skall utses av ett oberoende organ, t. ex. länsstyrelse. Vi kräver också att kraven på en revisors kvalifikationer skall skärpas så att endast auktoriserade revisorer skall kunna komma i fråga. Det bör också fastläggas i lag att revisor fortlöpande skall kunna utföra s. k. förvaltningsrevision i bolag.

Av de krav som jag nu har redogjort för har endast kravet om auktoriserade revisorer i bolag blivit tillgodosett genom utskottsbetänkandet.

Vad gäller sättet att utse revisor i bolag avstyrker utskottet bifall till motionsyrkandet. Man menar att frågan ändå är aktualiserad och att det därför inte finns anledning att bifalla motionen och göra någon översyn av företagsrevisionen. På denna punkt står vi emellertid fast vid vår uppfattning.

Då vårt krav finns uppföljt i den reservation som är fogad till utskottsbetänkandet har jag bara att också för min del yrka bifall till denna reservation.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1-4

Utskottets hemställan bifölls. (Se dock mom. 5!)

Mom. 5 (översyn av företagsrevisionen)

Vid votering genom rösträkning avgavs 156 röster för utskottets hemställan och 156 röster för reservationen av Lennart Andersson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Kammaren beslöt med 156 röster att betänkandet i dess helhet skulle återförvisas till utskottet. 156 röster avgavs för att mom. 5 skulle avgöras omedelbart genom lottnings. 1 ledamot avstod från att rösta.

7 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid ett senare sammanträde.

8 § Anf. 50 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att på föredragningslistan för nästa sammanträde uppförs främst bland två gånger bordlagda ärenden i nu angiven ordning lagutskottets betänkande 41, arbetsmarknadsutskottets betänkande 13, kulturutskottets betänkande 29 och konstitutionsutskottets betänkande 29.

Nr 160

Fredagen den
28 maj 1982

9 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1981/82:220 Ändring i naturvårdslagen (1964:822)

10 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1981/82:34 Närvarorätt för suppleanter i länsstyrelsernas styrelser (prop. 1981/82:100)

Finansutskottets betänkanden

1981/82:37 Viss ändring i lagen med instruktion för riksdagens revisorer

1981/82:38 Grundgaranti för nybildade kommuner samt bidrag och ersättningar till kommunerna (prop. 1981/82:211 och 1981/82:100)

1981/82:39 Ändring i lagen för Sveriges riksbank och i lagen med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet) (förs. 1981/82:19)

Skatteutskottets betänkande

1981/82:66 Skatt på vissa kassetband (prop. 1981/82:159)

Justitieutskottets betänkande

1981/82:60 Ändring i lagstiftningen om kriminalvård i anstalt m. m. (prop. 1981/82:141) (förnyad behandling)

Försvarsutskottets betänkande

1981/82:19 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1981/82:16 Vissa frågor inom den allmänna försäkringen, m. m. (prop. 1981/82:199)

Kulturutskottets betänkande

1981/82:30 Anslag till vissa kulturändamål, m. m. (prop. 1981/82:100, 1981/82:111 och 1981/82:128)

Utbildningsutskottets betänkanden

1981/82:34 Anslag på tilläggsbudget III inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde, m. m. (prop. 1981/82:125)

1981/82:35 Statsbidrag till en folkhögskola i Axevalla (prop. 1981/82:125)

Nr 160

Fredagen den
28 maj 1982

Trafikutskottets betänkande

1981/82:35 Transport av farligt gods (prop. 1981/82:94)

Jordbruksutskottets betänkande

1981/82:38 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1981/82:25 Det s. k. äldrestödet inom tekoindustrin m. m.

1981/82:27 Vissa pensionsfrågor m. m. (prop. 1981/82:174, skr. 1981/
82:183)

Civilutskottets betänkande

1981/82:41 Åtgärder för att främja övergång från hyresrätt till bostadsrätt
m. m. (prop. 1981/82:169)

11 § Kammaren åtskildes kl. 13.39.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert